

Szövetség

ARADI KULTURÁLIS SZEMLE

— XXII. ÉVFOLYAM, 5. (126.) SZÁM —

A Fény felé

Köteles Nikolett felvétele

A R A D
2018. október

ŐSZI PILLANATOK

Tanéonyító a Csikyben (Kori Edina felvétele)

Soborsini Repkény 2018

Kurunczi Ferenc fotókiállítása az RMDSZ-székházban (Andrei Tibi felvétele)

Kölcsey Galéria 12. – Kocsis Rudolf tárlata (Andrei Tibi felvétele)

OKTÓBER 6. – A Szabadság-szobor tegnap és ma (Bodó Judit felvétele)

Victor Vasarelli-kiállítás nyílt Aradon

A legendás Republic együttes ismét Aradon (Kurunczi Ferenc felvétele)

Retro buli az Illés zenekar dalaitól (Puskas Emese felvétele)

Tartalom

Juhász Béla: <i>Befejezetlen házak</i>	1
Irodalom, művészet	
Gál Z. Csaba: <i>Kócos nyarak</i>	2
Arany-Tóth Katalin: <i>Leltár</i>	2
Nagy Gizella: <i>Őszi versek</i>	3
Radnai István: <i>Akasszátok fel a csillagokat</i>	4
Juhász Béla: <i>Jó utat!</i>	4
Grosz László: <i>Aradi október</i>	4
Gheorghe Mocuța: <i>párizs '68</i>	5
<i>Selyemgubó</i>	5
Dr. Markovics Radmila: <i>János gazda</i>	5
Kocsik Krisztina: <i>Megnyugvás</i>	7
Nótáros Lajos: <i>Arad marad (III/5.)</i>	
<i>Az orosz kérdés</i>	8
Piroska Katalin: <i>110 éve került színpadra először – A tanítónő</i>	10
Pataky Lehel Zsolt: <i>„Arad kifogyhatatlan a személyiségekből”</i>	12
Ujj János: <i>Bő könyvtermés</i>	14
Ódry Mária: <i>Móré-Sághi Annamária faliszőnyegek kiállítása: „KÖVEK II.”</i>	15
Történelem	
Dr. Vajda Sándor: <i>A szabadságharc dicsősége és bukása egy család életében</i>	16
Blazovich László: <i>Dugonics András és a Radnai történetek</i>	18
Memoár	
Szávai Géza: <i>Saját arcunk</i>	20
Tatár Etelka: <i>Chicagói levél – Kányádiról másként</i>	21
Koreck Aladár: <i>„Színház a világ” – Kolozsváron</i>	22
Kövér Miklós: <i>Címe sincs ballada egy névtelen emberfiáról</i>	23
Helytörténet	
Sarusi Mihály: <i>Justh, Tornyai és (a paraszt) Shakespeare</i>	24
Stefanov Titusz Sever Dan: <i>Az aradi turizmus rövid története (6.)</i>	26
Hitélet	
Szilvágyi Zsolt: <i>Piaristák, a tanító szerzetesek</i>	28
Bátkai Sándor: <i>Ő parancsolta meg, hogy mondjuk el mindenkinek</i>	30
Horváth Csaba: <i>Pizsamaosztás</i>	31
Keresztrejtvény	
Brittich Erzsébet: <i>Művészcsalád</i>	33
Humor	
Szabó István: <i>Keres(d) a nő(t)!</i>	34
Kövér Péter: <i>A lustaság csimborasszója, avagy kimutatta a vörösre festett oroszlánkörmeit</i>	36
Oktatás	
Rogoz Marianna: <i>Tanévkezdés ismét</i>	38
Nyári Andrea: <i>Évkezdő szakmai műhely a Csiky Gergely Főgimnázium pedagógusai számára</i>	39

BEFEJEZETLEN HÁZAK

Különös építészeti megoldásokra volt szerencsém felfigyelni nemrégiben egy észak-afrikai ország több városában: emeletes vagy emeletesnek tervezett épületek tartó betonoszlopai szürkén, megmagyarázhatatlanul merednek az ég felé. Mintha valamilyen technikai oknál fogva leállt volna az építkezés. Vagy esetleg elfogyott volna az építő pénze, s nem tudta folytatni a munkát.

A fővárosban, északon, kiderült, hogy – csalafinta megoldásként –, azért állnak le útközben az építkezések, mert addig nem kell adót fizetnie a tulajdonosnak, amíg be nem fejeződtek a munkálatok.

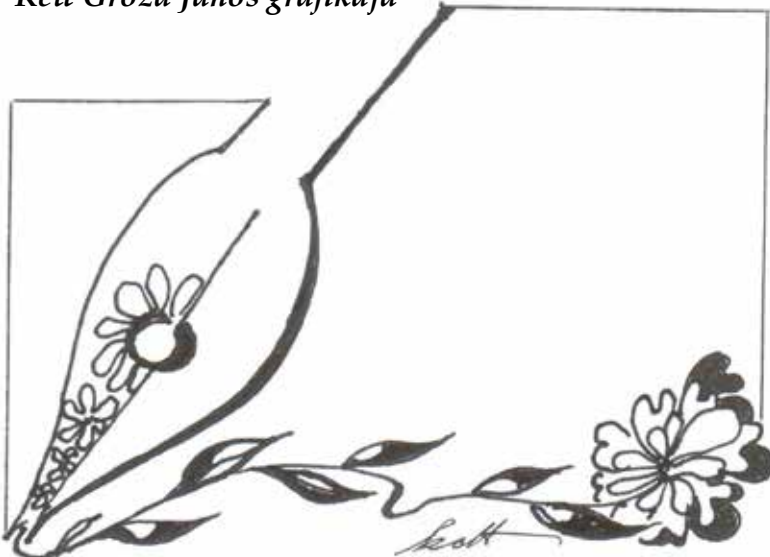
Pár száz kilométerrel délebbre ugyanez a látvány fogadott, még hangsúlyozottabban. Több száz befejezetlen, többszintes ház sorakozott a poros út mentén. Érdeklődésemre idegenvezetőnk érdekes magyarázattal szolgált. Ezen a vidéken igen célzatosan építkeznek a családok. Miután beköltöztek az alsó szintekre, az épület tetején meghagyják a lehetőségét annak, hogy a gyarapodó família új tagjai tovább emeljék a házat, hogy a nagy család minél tovább együtt maradjon.

Arra gondoltam akkor, ott, a sivatag közelében, hogy az évezredekkel ezelőtt azokon a tájakon élt népeknek nem csupán a leírhatatlan értékű kulturális, szellemi örökségét kell befogadnunk. Átvehetnénk máig megmaradt szokásaikból is néhányat. Nem azt akarom sugallni, hogy hagyjuk befejezetlenül épületeinket! De házaink tetőzete alatt fogjuk össze jobban családjainkat. Adjunk lehetőséget ifjú leszármazottainknak, hogy újabb szintet húzzanak a házra, amelyben élünk, hogy együtt maradjon a család. Hogy jól érezze magát abban a házban fiatal és öreg, élvezze az otthon melegét akár több generáció is.

Tartsuk itthon, közelünkben családjainkat!

Juhász Béla

Kettő Groza János grafikája

Gál Z. Csaba

KÓCOS NYARAK

Ébredés után jólesik a reggeli
akkor is, ha már ebédidő van.

Ébredés után nem esik jól a fésű
akkor sem, ha még reggel van.

Összefüggést hiába is keresnénk,
teljesen mentes az élet
minden ok-okozati kapcsolattól –
reggel,

délben,

este,

magányosan vagy egyedül
számon nem tartható véletlenek keltik
a predesztináció képzetét
megannyi általunk alkotott
idea és maxima definíciója mögül.

Sosem azért késünk, mert későn indulunk.
Sosem azért rossz a gyerek, mert rossz.

Egy szál „melegem van”:
ennyit vettem fel reggel,
ez a mai kínálat minden érdeklődőnek,
hiába várnak többet.

Dolgozni is
csak az óra dolgozik,
a többiek épp csak
nem

nem csinálnak semmit.

Sosem azért megyünk munkába, hogy ne unatkozzunk.
Sosem azért unatkozunk, mert nem megyünk munkába.

Nincs is szükség több összefüggéstelenségre,
szószátyárság lenne.

Érjük be ennyivel:
jobb reggelizni, mint fésülni,
de ha mégis elkészítjük,
legalább unatkozzunk egy kicsit.
A racionalitás úgyis túlértékelt.

Arany-Tóth Katalin

LELTÁR

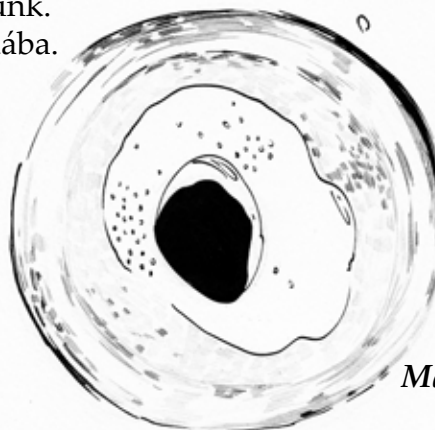
Őszillat és hagymaszag.
Sárga fénybe gyúrt kacat:
elpakolt nyári ruhák,
vágycsöndek. Barkaág.

Akácillatú reggel,
kávé cukorral, tejjel.
Mosolyok és bánatok,
haragba mart nappalok.

Könny, közöny, emlékezés,
sokra tartott szenvedés.
Mérlegre ült múlt idő:
élet, halál, temető.

Féltéssel gyúrt félelem,
túl időn és tereken.
Önzés. Ösztön. Akarat.
Rácsra kötött szívleket.

Érintés, csók, álom.
Léptek, sértett határon.
Eltitkolt szégyen, hiány.
Hiánytalan valahány.

*Madarász Izabella
illusztrációja*

ŐSZI VERSEK

FECSEBÚCSÚ

Őszbe fordul a késő nyár,
készül a sok vándormadár.
Útra készen áll a fecske.
Nem szomorú, jó a kedve.

– Villásfarkú kis madárka,
mi kerül a tarisznyádba?
– Tarisznyára szükséged nincsen.
Nincs vagyonom, nincsen kincsem.

Szélzúgást meg vízcsobogást,
tavaszi rét mézillatát
viszem magammal s a békés
hazai táj drága képét.

Forró napok, hideg éjek
várnak majd rám, mégsem félek.
Elkísérnek szép emlékek
s a remény, hogy visszatérek.

ŐSZ FELÉ

Némák a partok,
varangy se vartyog.
Cuppog a sár,
ősz fele jár.

Holt levelekre
beteg legyecske
cidrizve száll.
Ködöl a táj.

Benned egy dallam
döngicsél halkan:
– Kár, jaj de kár,
elmúlt a nyár.

CSIPKEBOKORNÁL

Csipkebokornál leng az ökörnál.
Lengeti egyre víg szellő kedve.
Gyöngéden fújja, szállni tanítja
az úton végig, fák tetejéig.
Őszi határban tallóz a csósz már,
lepkefehéren leng az ökörnál.

ŐSZ

Hamvaskékkel terítve a fák alja,
jó illatú szilvaszőnyeg takarja.
Fullánkös darázs keres
mézédes szőlőszemet.
S mint a dér a galagonyát,
megcsipkedi a muskotályt.

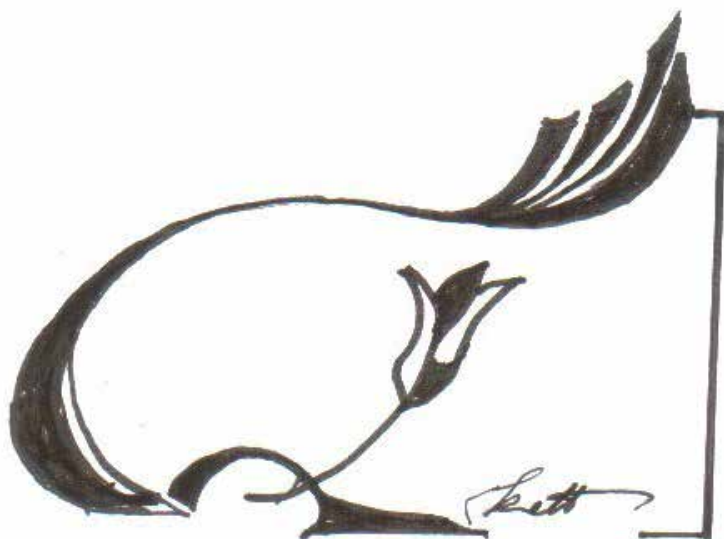
A mogyoró halványbarna,
szépen sárgul a birsalma.
Mosolyog a csipkerózsa,
vérvörös minden bogyója.
Míg lenyűgöz e színpompa,
dió koppan kobakodra.

OKTÓBER

Sugárzó októberi nap.
Az égen kis fehér maszat:
pár tenyérenyi felhő-cafat.

A gesztenyefa bólogat.
Lombja közt pajkos szél matat.
Tán fényes gesztenyét kutat?

Aztán felsepri az utat,
s már fut tovább: szalad, szalad.
Kacag az októberi nap.

Kett Groza János grafikája

Radnai István

AKASSZÁTOK FEL A CSILLAGOKAT

négyökrös szekér rajta petőfi
és fél tucát magyartanár
a négy ökör csendesen ballagott
ne válasszunk csillagot ne válasszunk csillagot

nehogy megint rosszul válasszunk
rosszul válasszunk csillagot
hulló csillagok nyomán világégés
szembe jön muchina kezében sarló

sarlóval aratni nehéz mögötte kalapács
a filmek kedvért izmos-izmus munkás
a szekér ökörrel négy bölcs ökörrel ballagott
petőfi eltűnt a tanároknál nincsen bot nincsen

most mivel üssük a nyomát a költészet elhagyott
helyzetdal bőgi hátrafordul helyzet bőgi a bölcs
ökör

lassan leszállt hercegem minden költő
pőréen maradt a sok tanár tanár tan árban
és milyen áron mit érdekel a költészet maga
egy sem mondja egy se fejből amit bemagolt

a négy ökör csendesen ballagott

Juhász Béla

JÓ UTAT!

– Jó utat! – mondta nekik indulás előtt. Elindultak.
– Vigyázzatok magatokra! Hívjatok! Írjatok!
Küldjete fotókat!

*

– Szép vidék. Elmentettem a képeket. Küldjete még!

– Jó a kaja? Eleget kaptok? Ja, svédasztal? Akkor ehetek, amennyi belétek fér...

– A bakancs nem törte fel a lábatokat? Hogy bírátok azt a sok túrázást?

*

– Van víz a hotel medencéjében?

– Hullámozott a tenger? Nem volt túl sok medúza?

Grosz László

ARADI OKTÓBER

Dicsekszünk ám fűnek-fának,
Itt haltak a tizenhármak,
S Arad-név, hála az „ügynek”,
Feledésbe nem merülhet...

Bármily cudar idők jönnek,
Régi sóhajtások, könnyek
Előtörnek októberben,
Biztosak lehetünk ebben...

Ötszáznál is több év óta
Egyház-reformációra
E hó végén emlékezünk –
Szív örül, s mécsest tart kezünk...

Végezetül mit kívánunk?
Épp csak megtúrt magyarságunk
Tartson ki, hisz úgy van rendjén,
Még soká a Maros mentén!

Gheorghe Mocuța

PÁRIZS '68

egy barikádon a café de la sorbonne mellett
két fiatal tapogatja egymást szégyentelenül
hosszan ölelkeznek
a világ szeme láttára.
nyelveik összeérnek
őrjöngő izgalomban.

közeledik egy kiránduló csoport
ázsiai vonásokkal
minden oldalról lefotózza őket
és tapsolni kezd:

Il est interdit d'interdire!

Fordította: Regéczy Szabina Perle

SELYEMGUBÓ

a szemem lárva
amely nappal
telhetetlenül táplálkozik
a kegyed létezésével
asszonyom –
míg éjjel szárnya nő
és zavartalanul kiszáll
testemből

Fordította: Regéczy Szabina Perle

Madarász Izabella illusztrációja

Dr. Markovics Radmila

JÁNOS GAZDA

János gazda egy őszi napon lefeküdt, se a csillogok, se a hold nem kukucskáltak be hozzá, csak a sötétség borult a házára, meg a mellkasára. Egyedül egymagában, gondolataiba elmélyedve, az egész élete filmszerűen megjelent előtte. Láta szülei hol gondterhelt, hol féltő arcát, a szomszédok közül nem is mindenkire emlékezett, az arcuk elhomályosodott, szürke színné alakult ovális formában, mintha csak sejtelmesen jelennének meg a mögötte még sötétebb szürkéségből. Marika.

Igen, Marika. Mennyire szerette őt, de nem mutatta ki, sőt élvezte, ha bírálhatta, ha megbánthatta. Amikor elment, életében először kipottyantak a könnyei, de akkor is – azért is –, megmutatta, ki a gazda a háznál! A mellkasa mindinkább fáj, éles szúrás, kezdődő eszméletlenség, de annyi ideje még volt, hogy gondolatában tudatosodott benne az életvitele.

János gazda jómódú falusi házban nevelkedett, szüleivel élt, azok halála után többnyire egyedül

foglalatoskodott, önmagát nagyra tartotta, a pénz illatától bódultan pöffeszkedett évek hosszú során át.

Annak idején az édesanyja, ha csak tehetett, bízta Jancsi fiát.

– Nősülj már meg, kisfiam! Apáddal nem élünk örökké. Annyi takaros, szép lány van a faluban. Addig gondolkodsz, amíg elviszik őket az orrod elől.

– Ráérek még a nősüléssel! Hagyjon már békét nekem! Majd megnősülök, ha eljön az ideje.

– Jancsi, Jancsi – mondogatta az anyja, és valamit mormogott, de inkább magának, mint a fiának.

Még harmincadik életévét sem töltötte be a fiú, amikor szülei autószerencsétlenségben meghaltak, az apuka a helyszínen életét vesztette, anyuka a kórházban kómába esett, majd elment a férje után.

Jancsi nem akarta elfogadni a tényeket.

– Az anyám olyankor főzte meg a kért ételt, amikor én egész nap a határban dolgoztam. Persze nekem külön a kedvencem került az asztalra. Ez most nem lesz? Miért hagytak engem cserben a szüleim? Lehetséges ez? Hiába mondtam nekik: ne furikázzanak, de nem hallgattak rám...

Eddig a szántóföldön úgy lépkedett Jancsi, mintha csak az övé létezne a határban, sőt a levegő is ő körülötte lebegne, egyedül az ő tüdejét tölténé tele. A madarak neki csivitelnek. Este az égen a csillagok az ő háza felett szebben ragyognak, mint az egész faluban. Ha lefekszik nyári éjszakán, bármennyire is fáradt, a csillagok a hold körül rá mosolyognak. A hold hegedőse, a primás, neki hegedül, neki, Jancsinak, táncát Cecil kivételesen előtte lejt.

– Ők, na igen, ők szó nélkül nem mennek el tőlem – mondta a négy falnak... vagy önmagának.

Ahogy így elmélkedett, kelet felől sötét gomolyfelhők tódultak nagy erővel. Összeölelkezett ég és föld, birokra keltek, és dübörgött harcuktól a világmindenség, villámok cikáztak, olyan gyorsasággal, mintha géppuskából lőnék ki őket. A szél is megtette a magáét: fák dőltek ki tövestől, cserpeket hordott a szomszéd kertjébe, tört, zúzott, a búzákat a földre szorította, a fiatal kukoricákat levetkőztette, és Jancsi mereven maga elé nézve, mint akit letaglóztak, ült a szobában.

– Még ez is? Eddig a kedvemért a szél elfújta a jégfelhőket, a nap melengette a gyümölcsösömet, az eső itatta a szomjas veteményeket, a kukoricaerdőt, a búzatengetert. És most? Most ez mit jelent?

Jancsiból máról holnapra János lett. Eddig sem volt barátságos, ám mostantól a szomszédoknak, ismerősöknek mozdulatlan arcizmokkal köszönt.

Hallgatag, magának való és rátarti lett.

Valami változást azért észleltek a szomszédok. Egy helyes, kedves asszonyka ment a boltba, a piacra. Szóba állt a szomszédokkal, áthívta őket kávéra. Igyekezett beilleszkedni a környezetbe. Arra nem gondolt, János ennek bezzeg nem fog örülni.

Aztán jött a szemrehányások hada.

– Milyen ez a leves? Anyám sokkal jobbat főzött! Kinek készítetted a rétest? Nálunk a sós, kelt kalács a divat, akkor, amikor én megkívánom. Ez sótalan, az túl sós, a nadrág olyan, mintha vasalatlan lenne. Nekem kellett volna előbb szednem a tálból. Ne egyél annyit, mert olyan leszel, mint az anyadisznó. Aztán mit pletykázol a szomszédokkal, az udvar meg nincs felsöpörve.

Az volt az utolsó csepp a pohárban, amikor a fiatalasszony szülei eljöttek látogatóba. János foghegyről köszönt nekik, és talált magának munkát a jószágok körül. Amikor az apósa odament hozzá, észre sem akarta venni, így hát visszament a szobába.

– Kislányom, boldog vagy te ebben a házban?

– Édesapám, visszafogadnak engem? Én itt lelkeleg már agyon lettem ütve, sokáig már nem tudom elviselni a fejemhez vagdosott durva szavakat. Nem ver, de akkor is.

– Fogd a legszükségesebbeket, a többiért majd eljövök a testvéreddel, és elvisszük.

Az asszonyka kiment a férjéhez.

– János, én elmegyek vissza a szüleimhez. A holmimért majd eljön apám és a testvérem.

– Ki tart vissza? Úgyis mihaszna vagy! Csak púp lettél a hátamon!

Marika, mert ez a neve a fiatalasszonynak, nyelt nagyokat, a sírással küszködött. Megfordult, és vissza sem nézett. Elment örökre.

János gazda, mert így szólították, egyre gyarapította a vagyonát.

A lovak és kocsi helyett traktort hajtott, még kombájnya is lett. Most volt nagy valaki! Pénze a bankban úgy felszaporodott, hogy a fél határt megvehette volna, de nem, az legyen élire rakva, és legyen még több. A pénzén kívül egyedül a csillagokkal volt kibékülve, mert azok kárt nem tettek semmiben sem, de enni sem kértek.

János gazda feje felett lassan az idő kezdett sokasodni, pedig eddig az idő is csak neki kedveskedett. Azért volt mindene. Öreg napjaira még mindig egyedül neki világítanak az éji mécsesek, de nem értette meg sehogy sem: nem ő a világ közepe.

Jött a hír, jobban robbant, mint a bomba: kitört a testvérháború. János gazda elkezdett hangosan gondolkodni.

– *Megint engem szeretnek a csillagok. Koromnál fogva, nem megyek a háborúba.*

Ez igaz. Így is volt.

Jött a még rosszabb hír! Infláció az inflációt éri. János gazda megöszült egy éjszaka alatt. A milli-óin még egy kenyér sem vehetett volna, ha lett volna kenyér a boltokban. Ha van lisztje, majd süt magának, de hogyan? Nem tud sütni.

A gazdasági udvar kiürült, cserebere alapon. Te nekem bikát, én neked naftát. Szántásál János, csak ha van mit elvetni.

János gazda egy őszi napon lefeküdt, se a csillagok, se a hold nem kukucskáltak be hozzá, csak a sötétség borult a házára, meg a mellkasára.

Reggelre utolsó gondolata ott lebegett a halálos csendben:

– *Bolond voltam egész életemben.*

Kocsik Krisztina

MEGNYUGVÁS

Diána a szikla szélén állt. Mereven bámult a messzeségbe, ahol bármi lehetett, akár egy nagy üres semmi is. Bármi.

Ő mindig szerette azt hinni, hogy jó dolgok várják, és ami körülveszi, az szép. Most is szép volt, ami a szeme elé tárult, a végtelennek tűnő tenger, a magas, éles sziklafalak, a hullámok, melyek folyamatosan simogatták a kemény köveket, a naplemente. Mind-mind gyönyörűségek voltak, melyeknek szeretett volna a részévé válni. Ott állva viszont csak egy külső szemlélő volt. Nem volt a része. Úgy tűnt, mintha az egész eddigi életét kívülről szemlélte volna. Lehet, hogy annak sem volt sosem a részese? Csak történtek a dolgok mellette, fölötte, tőle függetlenül? Ugyanúgy, mint a tenger, a hullámok, a szél, a sirályok, mind tőle függetlenül léteztek és mozogtak. Hosszú évek óta a kór lassan, de állhatatosan pusztította testét, ahogy a tenger hullámai a parti sziklafalat. A tenger és a szikla is tudják, hogy kemény harc lesz, megküzdnek egymással. A tenger tudja, hogy a szikla sokkal keményebb, mint ő, mégis folyamatosan, minden pillanatban támadja, mikor hevesebben, mikor lassabban, de végül a tenger fog győzni. Elemészi a sziklafalat. Diána érezte, hogy a kór ugyanolyan alattomosan járta át teste apró sejtjeit, mint ahogy a tengervíz beszivárog a sziklák apró repedéseibe, mind beljebb, mind nagyobb vájatokat hozva létre, s bár kívülről erősnek és épnek tűnik a szikla, belülről lassan, de biztosan tönkremegy.

A szél selymesen simogatta arcát, hajába túrt, átölelte, úgy, ahogyan egy szerelmes férfi teszi kedvesével, és ő szerette volna teljesen átadni magát ennek az erőnek. De ennek sem válhatott a részévé. Nem volt elég nagy a gyengéd szerető ereje ahhoz, hogy elbírja őt. A lemenő napkoron-

got nézte, mennyi kellemes melegséget áraszt, de annak sem válhat a részévé, hiszen néhány perc múlva eltűnik. Túl kevés az idő. Neki több kellene. Eszébe jutott sok boldog pillanat az életéből, nagyon sok volt belőlük, de nem értette, hogy akkor mégis miért oly boldogtalan és magányos. Talán a kór magának akarja. Amit belül érzett, azt sosem tudta és nem is akarta megosztani másokkal, nem értették volna meg, ezért maradt a kór és ő. Ők ketten értették és érezték egymást.

Családja nem mindig értette őt. Ha nem mosolygott, arról faggatták, mi lehet a baja. Amikor fájdalmait panaszolta, leintették, mondván, túl fiatal még ahhoz, hogy ilyeneket érezzen. Tényleg nem hitt neki senki? Valóban mindenkit csak a külsőségek és a felszín foglalkoztatott? És ezeknek az embereknek kellene hinnie, amikor azt mondják, hogy megértik őt és törődnek vele? Mondott neki valaha valaki igazat? Kivéve persze az orvosokat, akik a betegségével foglalkoztak. Vajon saját magának hihet, amikor azt próbálja tettetni, hogy jól van, és hogy boldog? Nem, ezeket sem hiszi el, ám kényelmesebb így élni, mint folyamatosan magyarázni olyan dolgokat, amelyeket nem értenek meg. Éppen megérthetnék, de nekik is könnyebb úgy tenniük, mintha mi sem történne. Elmosolyodott. Rádöbrent, hogy mindig is másokat helyezett előtérbe. Senkit sem ismert, akire azt mondhatta volna, hogy az igazán kíváncsi volt, vagy figyelt volna rá. Ez pedig megmosolyogtatta. Az emberi kicsinyesség. Kívülállónak érezte magát, és nem tudta pontosan hová is sorolni: nem volt olyan, mint a többi ember, de a természettel sem tudta magát azonosítani. Vajon a hiányát is olyan közömbösen nyugtáznák, mint a jelenlétét? Akkor mégis miért van ő itt? A szikla szélén azért van, mert ezt ő választotta, mert jó neki. De az ösz-

szes többit nem. Azok választották ki őt. De miért őt? Mire és mi alapján? Talán sosem fogja megtudni, talán nem is számít. Szeretne valahová igazán tartozni, valamivel teljesen azonosulni. Nem akart már kívülálló lenni.

Hosszas mérlegelés után arra jutott, hogy a tenger az, amivel azonosulni és egyesülni tudna, az

befogadná őt, örökre ott tartaná, és nem dobná ki magából. Ez a tudat megnyugtatta, valamint az is, hogy a tenger mindig ugyanott fog várni rá.

Nem sietett. Nyugodt volt. Tudta, hogy vissza fog térni, most viszont visszaindult a nyaraló felé. Férje ott várt rá. Ment, mert még volt némi dolga. Majd egyszer visszatér ide. Ráér.

Nótáros Lajos

ARAD MARAD (III/5.)

P. S. kétségbeesett és pontatlan visszaemlékezése önmagára és viselt dolgaira.

Közreadja N. L.

HARMADIK SZAKASZ

AZ OROSZ KÉRDÉS

Nem volt szabotázs sehol, inkább rémhírek, hogy majd a kész szerelvényt fogják felrobbantani, de abból se lett semmi. Két hét múltán nyugodalmasan kigördültünk a pályaudvarról.

Addig se volt semmi atrocitás. Megfizettek ti még ezért, tolmácsolta Szvetlana, mit sugott a fülebe Igor a Doinában, meg még azt is mondta, tette hozzá, hogy nem ti vagytok a hibásak, hogy idióta főnökeitek ide küldtek, ahol semmi keresnivalótok. Meg sem lepődtem ezen, tulajdonképpen én is így gondoltam, próbáltam minél jobban kihasználni a fura helyzetet, na meg Szvetlána állandó jelenlétét. Éreztem, hiába próbálta leplezni, már elengedett, már nem fűzött hozzám sok reményt, egészen pontosan, lemondott rólam, én pedig nem próbáltam ezt megváltoztatni. Egyszer azért azt találtam mondani, semmi sem biztos, a háborúban bármi lehetséges, még az sem kizárt, hogy visszajövök Odesszába még egy transzportért. Hát igen, mondta ő, semmi sem kizárt, de azt hiszem, hamarabb jutok el én a te városodba, minthogy te visszajönnél ide. Úgy tettem, mintha nem érteném, nem sok sikerrel. Szvetlána harsányan felnevetett: ne tettesd már az idiótát, nem áll az neked jól, tudod te is, hogy megfordult az irány.

Ez akkor még nem volt egészen világos. '42 szeptemberében tombolt a sztálingrádi csata, de az már világos volt, hogy a német támadás kifulladásból már biztos nem lesz blitzkrieg, Josip szerint hatalmas erőket vonultattak fel az oroszok a város mögé, csak idő kérdése, mikor lendülnek támadásba, hogy elsöpörjék a németeket. Veletek fogjuk kezdeni, hahotázott ilyenkor csapkodva

mindkét térdét, a románokkal, nem lehettek olyan hülyék, hogy meghaljatok a németekért.

Ebben is volt valami. Szóval, amikor néhányadmagammal álltam a marhavagon nyílásában, amint kattogtunk kifelé Odesszából, biztos voltam benne, hogy ide már nem jövök vissza mint hódító, legfeljebb mint fogoly. Négyen kísértük a szállítmányt, én feleltem az „evidenciákért”, és mivel csak én tudtam négyünk közül pontosan, hogy mit szállítunk, és mi hol van, a többiek hallgatólagosan elfogadtak főnöküknek, annak ellenére, hogy rangban én voltam a legkisebb.

Zötyögtünk vagy három napot, mire megérkeztünk Aradra. Teljesen meglepett a dolog, valahogy úgy voltam vele, hogy tudtam, mégsem hittem el, hogy a háború kellős közepén megérkezem az én egyre kopottabb, de annál inkább magaménak érzett szülővárosomba. Mintha a frontról jönnék, mégsem onnan, hiszen ekkor már Odessza a béke szigetének számított, még úgy is, hogy az ostrom nyomai, mint be nem hegedő sebek, jelezték, látogat és álca csupán a nyugalom.

Ezzel szemben Aradon mit sem tudtak a háborúról, legalábbis ez volt az első benyomásom. A nagyállomás barnuló téglái ugyanúgy álltak és fogták egymást, a téren ott állt a busz, hogy bevigye az utasokat a központba. Miután a szerelvény beállt egy félreeső vakvágányra a műhelyek mellett, elsőnek ugrottam ki a kocsiból, megálltam a töltés mellett, és hosszasan megropogtattam csontjaimat. Az úton szalmazsákokon aludtunk, elhasznált, innen-onnan rekvirált foszló valami-ken, amik matracnak csak nagy jóindulattal nevezhetők.

A szolgálati parancs szerint megérkezésünk után jelentkezni kellett a város szélén, fák között megbújó laktanyában, az utászoknál. Ők aztán megmondják, mi lesz a feladatunk a továbbiakban. Megírtam szüleimnek, hogy jövök, s természetesen Mártának is. Épp egy éve, hogy elváltunk, leveleiből azonban úgy éreztem, nem változott semmi, legalábbis ami Mártát illeti. Apám betegeskedett, anyám se volt valami jól, nem volt kérdés, először hazamegyek, aztán Mártához. Szerencsére a pályaudvaron megjelent az utászszázad küldöttsége egy főhadnaggal az élen, ezeknek átadtam gyorsan a papírokat, hogy majd holnap nekifogunk az átvételnek, én most szeretnék hazamenni. A másik három csak vigyorgott, az egyik bukaresti volt, a másik kettő moldvai. Mi az, hogy idevalósi vagy, csodálkozott rám hitetlenkedve a főhadnagy. Aztán már nem is akadékoskodott, nyugodtan kimaradhatsz éjjelre, jelentkezz reggel nyolcra a laktanyában, de nem a várban, tudod, hogy hol, ugye? A pécskai úton, vágtam rá egyből, ott leszek, és köszönöm. Ez csak úgy kiszökött belőlem, ritkán voltam ilyen szívélyes bárkivel, de most valami annyira húzott hazafelé, hogy magam is meglepődtem.

Esteledett már, mire elindultam hazafelé. Pernyáva a másik oldalon volt, kikerülhettem volna a központot, úgy rövidebb lett volna, én azonban a hosszabbat választottam. Lassan bandukoltam, mint akinek nem sietős, és egyébként is itthon van, de azért figyeltem nagyon. A város nem változott semmit, talán több volt az utcákon az egyenruhás, de ezen kívül semmi sem utalt a háborúra. Aztán észrevettem a központi bulváron a föltúrt földet. Már készítették a helyet a síneknek, ez valamiféle büszkeséggel töltött el. Arra gondoltam, vajon hányan tudják az ismerőseim közül, hogy ebben benne vagyok én is. A színház környékén egy nagyobb csoport mozgolódott, érezhető volt, hogy együtt vannak. Ahogy elmentem mellettük, az egyik rám szólt románul: mit keresel itt ilyen későn, katona. Rá se néztem, mentem tovább, aztán eszembe jutott, hogy szombat este van, ezek minden hétvégén ott vannak, és mulatják az időt a maguk módján.

Otthon nagy volt az öröm, apám nem győzött csodálkozni, hogy milyen jól nézek ki az egyenruhában. Mondtam neki, hogy egy raktáros csak tudja, hogyan kell faszolni pászentos katonacuccot. Anyám már tette is elé a vacsorát, töltött káposzta, mondta, ilyet biztos nem ettél már régen. Mióta elmentem, hagytam rá rögtön. Anyám nem

volt egy konyhatündér, de a töltött káposztája párját ritkította.

Na, és a segged? – kérdezte apám huncutnak szánt mosollyal, miközben ettünk. Köszöni kérdésed, jól van, vágtam rá egyből, hiszen vártam a kérdést. Jó atyám sebesülése az első háborúban ekkorra már elvesztette drámai értékét, vicc tárgya lett az ismerősök, rokonok között, s amikor jó egy éve elindultam a frontra, ezzel bocsájtott utamra: na, és a seggedre vigyázz!

Arra számítottunk, hogy már tegnap ideérsz, vetett véget anyám a nyersen férfias témának, az este ájtott Márta, hogy megnézzze, megérkeztél-e. Jó lenne, ha elszaladnál hozzájuk, kerekítette ki mondanivalóját anélkül, hogy rám nézett volna. Akartam is kérdezni, hogy van, bújtam ki a családi megközelítésből.

Megyek, mondtam nem sokkal később, és szedelőzködni kezdtem. Mindenekelőtt megszabadultam az egyenruhámtól, azt vettem magamra, amiben utoljára találkoztam Mártával. Anyám, amikor felfogta, hozta is a vasalt inget, épp azt, amelyikre emlékeztem. Apám csak bólogatott, nem foglalt állást, feltehetően úgy gondolta, egy egyenruha mégiscsak egyenruha, abban még egy ilyen nyápic is, mint én, férfiasabb.

Világos volt, hogy várt, még le sem vettem a kezem a csengőgombra, már nyílt is az ajtó. Ott kezdte, ahol abbahagyta, nagyot nevetett. Egyenruhás vitézt vártam, te meg olyan vagy, mint egy jól öltözött katonaszökevény, magyarázta aztán a vidámság okát. Álltam ott, nem tudtam, mit tegyek, reméltem, megoldja helyettem, de nem ugrott a nyakamba, nem nyúlt felém, csak állt az ajtóban, egyik keze a kinyitott szárny kilincsén, másik a félfán. Moziba már késő, a teraszokon meg hideg van már, kezdtem én kényszeredetten, de azért beülhetünk valahova. Nem szólt, mosolygott tovább, aztán felnevetett megint: úgy képzeltem, rövidebb lesz a hajad, reméltem, nem kopasz, de ennél jóval rövidebb. Áh, mondtam én, csakhogymondjak valamit, a fronton más szabályok vannak. Aztán meg én nem is vagyok a fronton, egy raktáros sok mindent megengedhet magának. Gondolom, hogy még annál is többet, vitte tovább a lehetőséget Márta még mindig kuncogva. Igen, mint például ezt, tettem hozzá, előbányászva nadrágzsebemből az arany cservonyecet: ezt neked hoztam. Nyújtottam feléje, fél lépésnyit előbbre jött, levette a kezét az ajtófélfáról és felém nyújtotta kinyitott tenyérrel. Én odaajtettem a csillogó érmét, és úgy tettem, mintha ez a világ legtermészetesebb dolga lenne. Nem szólt, nézte

egy darabig, aztán a másik kezét levette a kilincsről, és az érmét átbillentette oda, majd szabadon maradt jobb kezével megfogta óvatosan, hogy így alaposabban szemügyre vehesse. Arany? – kérdezte rövid idő után. Az, színarany, mondtam én túl egykedvűen, s hogy leplezzem a hamisságot, hangsúlyosabban fűztem hozzá: de nem ez a legnagyobb értéke.

A szüleim falun vannak hétfőig, mondta. Még tegnap lementek a rokonokhoz, szerintem az lesz a legjobb, ha bemegyünk, a bejárati ajtót nyitva hagytam, még kihűl a lakás. Aztán, a rend kedvéért, még hozzátette: tudod, már begyűjtünk estére, elég hideg volt az október.

Piroska Katalin

110 ÉVE KERÜLT SZÍNPADRA ELŐSZÖR A TANÍTÓNŐ

Kerek évfordulós a szerző is, Bródy Sándor (1863–1924), aki kerek 155 évvel ezelőtt született. A mai ember már keveset tud róla, ha a családnevet hallja, valószínű a dalszövegíró, zeneszerző Bródy János jut először eszébe, vagy esetleg Alexander Brody író. Az azonos családnév nem véletlen, ők a 19. századi Bródy család késői lezármazottai.

Bródy Sándor író a századvégnek és a 20. század elejének egyik igen ismert személyisége volt. Hatvany Lajos így ír róla: „Három évtizeden keresztül alig volt ünnepelebb írói név, mint a Bródy Sándoré. Nem csupán a közönség tapsolt neki, hanem ami a legnagyobb szó,

még az írók is. Az idősebbek benne látták utódjukat. Jókai házában mindennapos vendége volt. Mikszáth megírta róla, hogy: »mindenkit bámulatra ragad rendkívüli munkaerejével és termékenységgel, mely gyaníttatni engedi, hogy még tömérdek mondanivalója van.« (...) A kortársak tőle vártak legtöbbet, s az utána jött nemzedék Bródy-kitaposta nyomokon vágott neki az irodalomnak. Az országnak, még annál is többnek, szinte-szinte a világnak kellett összedőlnie, hogy az újságlapokon, színlapokon, sok ezer példányban forgó folyóiratok és könyvek címlapjain egyre sűrűsödjen a Bródy-név kihűljön. A sikerek dédelgetett kedvence (...) mint aki elvesztett tekintélyében és hírében ön magát vesztette el, előbb Abbáziában, aztán pedig egy Bécs

melletti szanatóriumban keresett gyógyulást” – hiába. 1924-ben, alig 61 évesen, csak a gyermekeitől körülvéve, a társadalom, a közönség által elfeledve távozott a földi életből. De aki mindezt így tudomásul veszi, még semmit sem tud Bródy Sándorról, a csillogó emberről, a nagyszerű stilisztáról, az élet és irodalom nagy sikereinek hősről.

Élete valóságos regény. 1863-ban Egerben született egy gabonakereskedő családjának 11-ik gyermekeként. Még kisgyerek, mikor apja, Bródy Jakab anyagilag tönkremegy, majd meghal. (Ki tudja, mi okból, több életrajzíró az apa foglalkozását foltozóvargára cserélte.) Gyermekekora nyomorban telik, néptanítónak készül, de hamar otthagyja az iskolát, 18 éves korában írnokoskodni kezdett testvérbátyjánál, aki Gyulán volt ügyvéd, itt kezd írni, cikkei a helyi lapban jelennek meg. Élete nagy fordulata, mikor 1884-ben Pestre kerül, itt jelennek meg első naturalista stílusban írt regényei (*Nyomor, Faust orvos*), melyek nagy feltűnést keltenek, sokan a magyar Zolát látták benne. Sikeres újságíró, népszerű társasági ember, daliás termete, lehengerlő stílusa okán a hölgyek kedvence. 1889-ben egy riport kapcsán lemegy Kolozsvárra, néhány hetet szándékszik ott tölteni, de ebből majdnem két év lesz, mert beleszeret a színház népszerű, igen szép és művelt drámai színésznőjébe, Hunyady Margitba (aki egyébként nála majdnem tíz évvel idősebb). 1890-ben tér vissza Budapestre, megnősül, s már népes családja van, mikor tudomást szerez róla, hogy egy törvénytelenül született fia is van (kolozsvári emlékként) Hunyady Sándor személyében, aki a legtehetségesebb a gyermekei közül, írói talentuma megközelíti az apját. (Bródy furcsa ragaszkodó-taszító viszonyát a fiához Hunyady Sándor a *Családi album* című visszaemlékezésében örökölte meg.)

Sikeres írói karrierje 1920-ban szakad meg, mikor a Tanácsköztársaság bukása után emigrációba kényszerül, bár nem vett részt a kommunista mozgalomban, csupán rokonszenvezett a „nép” felemelését szolgáló eszmékkel (ahogy Móricz Zsigmond vagy annyi más hozzá hasonló gondolkodású író). 1923-ban hazatér ugyan, de itthon már nincs helye sehol: a hatalomra került új rendszernek túl baloldali, a forradalmároknak meg maradi, megfeneklett polgár. „Megöregedett, megkopott, anyagi gondokkal küzd, de még van ereje, hogy megírja végső remekét, a Rembrandtról szóló novellaciklust, amelynek főhősében, a megöregedett, magára maradt művészen mintha saját sorsát ábrázolná. Egyik legszebb műve ez. Azután jött a kórház és a halál. Azóta klasszikusaink közt a helye.” – írja róla Hegedűs Géza magyar irodalmi arcképcsarnokában.

A maga korában sok sikeres drámája közül napjainkra talán csak *A tanítónő* maradt népszerű, nem véletlenül, hisz van benne egy kis romantika, szenvedély, fiatalság és társadalomrajz: hatalmaskodó vidéki nagyurak, akiknek végül nem sikerül megtörni az okos, büszke, hivatásának élő fiatal Tóth Flóra tanítónőt. A mű nagy sikerű ősbemutatója 1908 márciusában a Vígszínházban volt. A színpadra kerülés azonban nem ment egyszerűen. Először a színház főrendezője, Ditrői Mór – a szerző beleegyezésével – alaposan „megdolgozta” a darabot, hogy jól előadható színpadi alkotás legyen. Aztán a színház direktora kérte meg a szerzőt, hogy a végére békítse össze a szerelmeseket, mert a közönség a heppiendet szereti. Eredetileg a darab azzal zárult, hogy Flóra szakít a szerelmével, Nagy Istvánnal, majd az őt megalázó „nagyasszonyt” és környezetét otthagya emelt fővel távozik. Ezt toldotta meg az író egy utójátékkal, amelyben a nagygazdafiú a lány után szalad, és sikerül Flórát megbékítenie. Így játszották évtizedekig, bár mindenki érezte, így a mű nemcsak tartalmilag, de dramaturgiai szempontból is elhibázott. 1954-ben aztán a Vígszínház egyik rendezője megtalálta az eredeti, javítatlan kéziratot, azóta úgy fejeződik be a darab, ahogy a szerző eredetileg elképzelte.

Aradon a drámát alig egy hónappal a fővárosi bemutató után 1908. április 19-én már műsorra tűzték, s csak dicsérni lehet a helyi kritikus éleslátását a műről írt kritikában. „Bródy Sándor a lényeg meglátásának virtuóz mestere, ám a fotográfiát a világról a maga sajátos lencséjével láttatja – írja Farkas Ferenc –, a tiszta erkölcsű tanítónő hivatástudattal érkezik a faluba, emelt fővel száll szembe a falu erkölcsi romlottságával.” (...) Ám a végén „a kis tanítónő

egy szentimentális fordulat eredményeként diadalt ül a gonoszság felett, s a könnyekig meghatott néző észre sem veszi, hogy ezzel a szerző világnézetének szilárd alapja kettétörik. Két Bródy írta a darabot: az egyik tömörséggel, utolérhetetlen közvetlenséggel, a nyelvezet páratlan szépségével reálisan ábrázol, a másik spekulál, méregeti a hatást. Ezzel együtt *A tanítónő* bemutatása jelentős eseménye a magyar színpadnak, az irodalomnak.” Maga az előadás jól sikerült. „Novák Irén briliáns színészi adottságai tökéletesen érvényesültek a címszerep megformálásában, csodálatosan meleg színekkel ábrázolta Tóth Flóra lelki vívódásait, bár a tanítónő alakja nem egészen Novák Irén-i személyiség.” Ifjú Nagy Istvánt Mártonffy alakította. Mivel ő akkor jött a színiiskolából, a néző egy kezdő játékára volt felkészülve, ehelyett gondosan megrajzolt jellemfestést láthatott. A tetszést mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy hatszor hívták a függöny elé. Hunyady az öreg plébános együtt érző nemeslelkűségét megható színekkel ábrázolta, Ujj Kálmán kitűnő szolgabíró volt, Várnay Jenő meggyőzően játszotta az öreg Nagy szerepét, Delli Lajos pedig a tanítóét. (*Arad és Vidéke*, 1908. április 20.)

A drámát Aradon – saját társulattal – utoljára 1948-ban láthatta a közönség, ez volt a Népszínház magyar tagozatának búcsúelőadása. Aztán az 1950-es évek végén a temesváriak hozták Aradra Balogh Évával a címszerepben, kicsit később pedig a marosvásárhelyiek.

NEMZETI SZÍNHÁZ
Aradon, 1911. április 25-én kedden

FENYVESSY EMIL
vendégfelléptével:

A TANITÓNŐ

Földi öntözés a színházban. Írta: Bródy Sándor, rendezte: Ditrői Mór

SEMMI KÖLTSÉG!

Tanítónő	Novák Irén	Jánosovics	Stachl Lajos
Öreg Nagy István	Várnay Jenő	Törökgyörgy	Füredi Béla
Id. Nagy István	Fenyvessy Emil	Ujjasztrógon	Keller L.
Nagyasszony	Buckler	Bérid	Stachl László
Tanító	Delli Lajos	Leontian	Pogár B.
Kisérő	Heredi E.	Postás	Hármási I.
Kisérőasszony	Kriszta I.	Könyvesi I.	Stachl Sándor
Pléb.	Kisvánd Lajos	Ujj Kálmán	Mohar József
Kapitány	Kisvánd Sándor	Prókás	Aljay Otilia
Biztosító	Vass János	Csibé	Rozsnyai I.

Itt áll a helye.

Rendes helyárak.

Esti pénztárfeltöltés 7 kezdete 8 órakor.

A perzsaszőnyeg díszítések SCHWARZ ZSIGMOND szőnyegáruházából valók.

Holnap, szerdán 1911. április 26-án

FENYVESSY EMIL, vendégfelléptével:

Az államtitkár ur

Vígjáték.

Arad, Árpád utca színháztelep. 1911-1912

Szendrey Mihály, igazgató.

Népszerű volt máshol is. Az elmúlt 110 évben az egyik statisztika szerint *Az ember tragédiája* és a *Bánk bán* után ez a legtöbbször játszott magyar dráma. Többször meg is filmesítették: 1917-ben (Janovics Jenő néma filmje), 1945-ben Keleti Márton rendezésében Szörényi Évával és Jávor Pállal, 1985-ben Bubik Istvánnal és Kubik Annával a főszerepekben. Az utóbbi években Miskolcon és a Nemzetiben tűzték műsorra. A rendezői koncepció persze gyakran változott, voltak egészen különös elgondolások is, például nemrégiben a magyar tévé M5 csatornáján olyan színházi előadást láthattunk, amelyben egy sajátos rendezői elgondolás szerint a darabnak három (!) befejezése volt, válasszon közülük minden néző a saját ízlése szerint! Az első variáns: Flóra öngyilkos lesz (ez volt a korabeli sajtóban megjelent valós történet vége, amely Bródyt a mű megírására inspirálta), a másik kettő a már ismertetett heppiendes és heppiend nélküli változat (ezeket a produkcióban gongütéssel választották el egymástól).

De vajon van-e a műnek mondanivalója a mai ember számára is, vagy csupán azért játsszák, mert van benne néhány jól eljátszható szerep? Földes Anna színháztörténész szerint Tóth Flóra a kortársunk lehet (akkor is, ha nem mai az öltözeke): mert ma sem könnyű egy fiatal tanárnő vagy tanítónő sorsa, ha valami eldugott kis faluba kerül. „*Ma is nagy elszántságra, hivatástudatra van szükség ahhoz, hogy egy falura került fiatal értelmiségi vállalja – és leküzdje – a sárba húzó körülményeket, legyőzze azt a világot, amely meg akarja őt vásárolni. Ma is embert próbáló teljesítmény konzervatív kiskirályok, képmutató kegyurak, kiéhezett kanok között embernek maradni, akkor is, amikor a kemény próbákat kiálló embernek – különösen, ha nőnek született – saját érzelmei, vágyai is nehezítik küzdelmét.*” Úgy vélem, ezzel az elgondolással egyetérthet az is, aki ismeri a művet, és az is, aki falun volt pedagógus.

Könyvészet

Piroska Katalin–Piroska István: *Az aradi magyar színjátszás 130 éve*, II. k., Arad, 2017.

Hatvany Lajos előszava Bródy elbeszéléseinek 1935-ös kiadásához

Hegedűs Géza: Bródy Sándor (*A magyar irodalom arcképcsarnoka* MEK)

Földes Anna: Tóth Flóra odisszeája, in: *Critikai Lapok*, 2012/7

Pataky Lehel Zsolt

„ARAD KIFOGYHATATLAN A SZEMÉLYISÉGEKBŐL”

Augusztus első péntekén mutatták be Juhász Béla közi, nyugalmazott tanár és volt iskolaigazgató, a *Szövétnek* felelős szerkesztője *Aradi személyiségek – Dimenziók* című harmadik interjúkötetét.

A közönség számából ítélve mind nagyobb érdeklődéssel várt portréorozatban a letűnt korok tanúi mellett a mai közéleti szereplők is megszólalnak: veterán és aktív sportolók, képzőművészek, tollforgatók, újságírók, zenészek, orvosok, jogászok, építészek, tudományos kutatók nyílnak meg és mesélnek magánéletükről, pályájukról ezekben az interjúkban. Az a közös bennük, hogy mindannyian az aradi magyarság hírnevét öregbítik; de még ha nem is ismertek országhatáron túl, valamivel hozzájárultak az aradi magyarság gyarapodásához, közösségi életének gazdagításához,

szociális téren az elesettek mindennapjainak megkönnyítéséhez.

Az első két kötetben jobbra a pályájuk delén túl lévő vagy az idősebb, már-már szépkorú inter-

júalanyokkal ismerkedhettünk meg, de a szerző a legújabb kiadásban már a következő, feltörekvő nemzedék tagjait is büszkeséggel állítja az olvasók elé. Olyan pályakezdő vagy még egyetemi tanulmányaikat folytató fiatalokkal is beszélget a szakmájukról, terveikről, akik Aradról indulva a hazai és nemzetközi tudományos világban is megállják a helyüket. Ebben a büszkeségben nem kevés szomorúság is lappang, és a józan helyzetfelismerés mondatja Juhász Bélával: „Itt fejezték be a líceumot, de Magyarországon, Ausztriában vagy Manchesterben végezték az egyetemet. S az nem létezik, hogy onnan valaki visszajöjjön...”

Újdonság a korábbi kötetekhez képest az is, hogy egy-egy román vagy zsidó nemzetiségű személyiség is szerepel benne, mint például a román nyelven közlő „Schwartz Gyuri”, aki rokonszenvezik a magyarsággal. Juhász Bélának bevallottan az a célja ezzel a sorozattal, hogy tudatosítsa mindenkiben: „mi, magyarok, itt vagyunk, itt voltunk, és a jövő nemzedék tagjai jelentik az ígéretet, hogy itt is leszünk egy darabig.”

Mint mondta, szerencsére Arad kifogyhatatlan a személyiségekből. Még akkor is, ha az eddig megszólaltatott személyekből hárman már elhagyták e földi létet: Reicher Éva, valamint a harmadik kötetben szereplő, de a bemutatót már meg nem érő Behm Béla szemész szakorvos és Kocsik József, a magyar gazdaegylet elkötelezett elnöke.

Kétségtelen, hogy nem az irodalmi értéke teszi maradandóvá ezt az interjúsorozatot. Nem is e céllal íródott. De az, hogy milyen őszinteséggel

mutatja be az ismert személyiségek életét, illetve a közszereplés második-harmadik vonalában, de a szakmájukban elhivatottsággal dolgozó aradiakat, hiánypótlóvá emeli e köteteket, amelyeket büszkeséggel forgathat majd az utókor is.

*Siska-Szabó Zoltán
felvételei*

BŐ KÖNYVTERMÉS

Állítom: bármely fővárosi kiadó megirigyelné az aradi könyvbemutatókra kíváncsiak számát. A megkülönböztetett érdeklődés nemcsak az aradiak könyvszeretetével magyarázható (az sem mellékes), hanem avval a ténnyel is, hogy 1948-ban a városban megszűnt a korábban virágzó könyvkiadás. A *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*ban megjelent szócikk szerint a két világháború közötti két évtizedben Arad vezető szerepet játszott a hazai magyar könyvkiadásban. Az aradi nyomdákban húsz esztendő alatt mintegy 350 kötet kelt szárnyra. Túlnyomó többségük aradi szerző alkotása volt. Volt közöttük időálló, jelentős alkotás, de amatőr kísérletezés is.

Október elején a Jelen Ház nagyterme megtelt érdeklődőkkel, hiszen két kiadvány szárnyra bocsátására került sor. Mint minden évben, a *Nyugati Jelen* idén is idejekorán megjelentette a jövő évi, most a 2019-es **Évkönyvét**. Főszerkesztője Bege Magdolna, aki be is mutatta a több mint 200 oldalas takaros kötetet. A rendkívül változatos tartalmú kiadvány szerzői elsősorban a lap aradi, temesvári, dévai belmunkatársai, valamint a külmunkatársak, akik között van tanár, orvos, képzőművész, helytörténész is. Csak néhány téma: ipar- és egyháztörténet, sakklevelezés, fényképé-

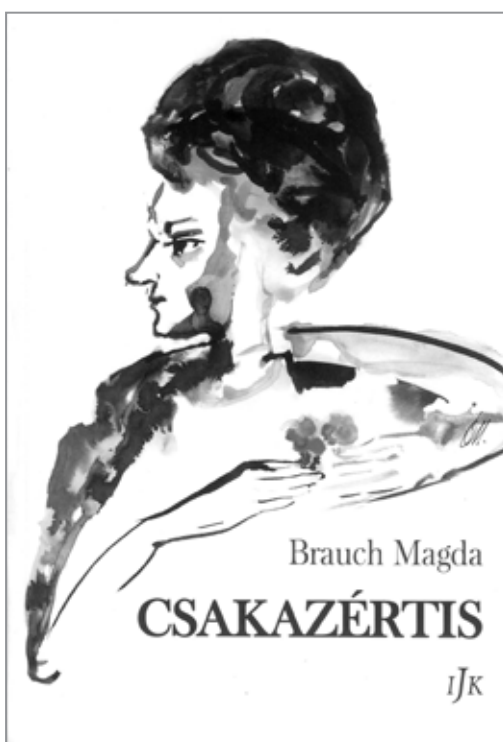
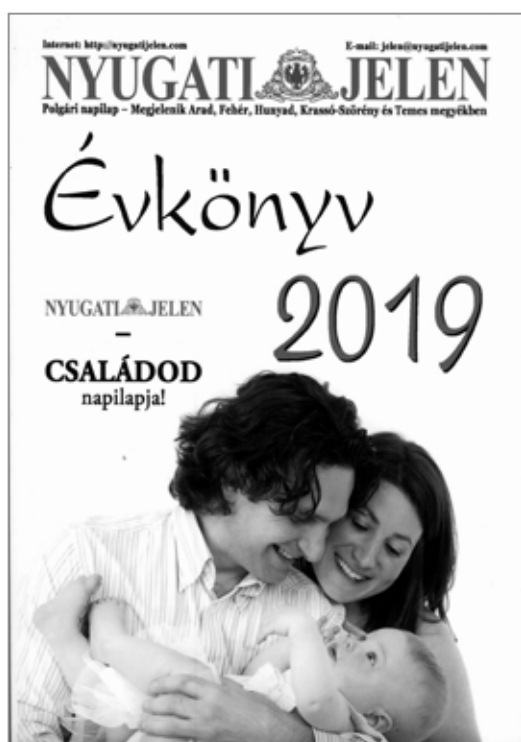
szet, temesvári polgármesteri karrier, útleírás. S természetesen nívós szépirodalom: próza és versek, ez utóbbiak között (dicséretes módon) érdekes gyermekversek is. Nem hinném, hogy e változatos témák között akadna olyan személy, aki ne találna maga számára olvasnivalót.

A magyar stilsztikából doktorált Brauch Magda az utóbbi években már rászoktatott arra, hogy szépirodalmárként is jelentkezik. Elsősorban önéletrajzi ihletésű történeteket közöl rendszeresen az *Irodalmi Jelen*ben, majd azok (újakkal is kibővítve) könyvalakban is megjelennek. Legújabb kötetének egy dacos címet választott: **Csakazértis**. Böszörményi Zoltán, a kiadó recenziens a „csakazértisekből” egy témát feszegetett a bemutatón: a doktorátusának a megszerzését. Amikor B. M. vidéki tanárként jelentkezett a kolozsvári egyetemen, s kedvenc témájáról, Petőfi költészetének egy vetületéről szeretett volna tanulmányt írni, azt már elhalászták előle a kolozsvári egyetem még le nem doktorált lektorai, asszisztensei. Akkor mondta, hogy „csakazértis” leteszi a doktorátust. Egy olyan témában, amelyet mindenki nehéznek talált. Így kapta a *Nominális szerkesztésmódot* témaként. És felgyűrte a blúza ujját, s férfiasan megbirkózott vele úgy, hogy ab-

ból még könyv is készült! A régi rendszerben! „A lényeg a fontos, hogy igenis sikerült. Megcsinálta. Miért is? Csakazértis,” Az *Irodalmi Jelen* Könyvek sorozatában megjelent szép kiállítású könyv illusztrációit Ódry Mária képzőművész készítette.

Az említett bemutatót követően, két nappal később került sor az egykori aradi diák, Sz. Benedek István *A kísértet Stradivarin játszott* című könyvének bemutatójára.

Nem rossz őszi könyvtermés!

Ódry Mária

MÓRÉ-SÁGHI ANNAMÁRIA FALISZŐNYEGEINEK KIÁLLÍTÁSA: „KÖVEK II.”

MIÉRT SZÉP?

2018. szeptember 19-én este 6 órakor nyílt meg a kiállítás az Alfa Galériában Kettő Groza János értő bemutatásával.

A képek végső dolga, hogy a falra kerüljenek. Egymás mellé téve a falon, élnek a képek. Móré-Sághi Annamária szövött faliképei különösképpen. Egymást felerősítik, de nem harsogják túl egymást, csak úgy vannak, léteznek, élnek. Mint ahogy a kövek is (ahogy a cím mondja). Az inspiráció ezúttal is a természet maga, most a kövek színrétegződései, vonalai, meglepő alakzatai – kristályok, kvarcok szinte felszeletelve – őrzik az időt időtlenségbe meredve. Így Móré-Sághi Annamária szőnyegek a színek rétegződésében, hullámzó mozdulatlanságában őrzik a pillanatot az időtlenségben („a víz szalad, a kő marad”), és megszólítanak: figyelj, ez most tényleg szép! Miért szép? Mert meleg sárgái, okkerei pirosba, lilába fordulva őszi fényekre fordítják figyelmünket, amint azt az *Őszi ritmusok* című alkotásnál is tapasztaljuk, vagy a *Fények és színek* címűnek a vízszintes rétegződései, meleg sárgái, szürkés fehérjei a Maros-parti napnyugtát juttatják eszünkbe.

A kiállítóterem fő falának faliszőnyege egy öslelet, fosszília színeit, formáját idézi, mindezt dinamikus, mozgalmasan.

A függőlegesen rétegződő „szín-jégcsapok” a közép felé kifehérednek. Egy ősfá sziluettjét látjuk kirajzolódni, ami lehetne akár egy női torzó is. A művész két vízszintes, hullámzó vonallal a kompozíciót három regiszterre osztja: felső, középső, alsó. Ebben benne vannak az időrétegződések: az idő, ami eltelt, amiben élünk, és ami még előttünk van.

Mindeközben csend és harmónia vesz körül, a kiállított szőnyegek belakják, otthonossá teszik a teret.

Szinte valamennyi faliszőnyeget szívesen látná az ember otthonában. Csendesek, harmonikusak, dinamikusak. És birtokában vannak még valami nagyon fontosnak: el tudnak vinni, röptíteni egyik pontból a másikba: a sötétségből a világosságba, a fény felé, a reménytelenségből a remény felé, a káoszról a rendezettség felé.

És mindezt nem erőszakosan teszik, nem harsogva, hanem halkán és nagyon határozottan, abban a biztos tudatban, hogy ez így jó.

Ezért szép.

*Kurunczi Ferenc
felvétele*

Dr. Vajda Sándor

A SZABADSÁGHARC DICSŐSÉGE ÉS BUKÁSA EGY CSALÁD ÉLETÉBEN

1844 májusában a pozsonyi, álomszépén feldíszített Szent Márton-székesegyházban (ahol valamikor 11 királyt és 8 királynét koronáztak meg) hűséget fogadott egy ifjú pár. A menyasszony a 17 éves Sissányi Aliz, egy dúsgazdag gabona- és állatkereskedő leánya. A menyasszony apja macedóniai görög származású (eredeti neve Hadsimihal), aki 1798-ban árverezésen a Bánságban megvásárolt 10.000 hold földet, valamint a hozzá tartozó helységeket, köztük Törökbecsét is. Akkor vette meg a bárói címet is, valamint a Sissányi nevet, tehát leányai (Aliz, Claire és Constance) már baronesszként születtek, és mindegyiknek – más javak mellett – 2000-2000 hold földet adott nászajándékkul. A vőlegény a 25 éves Gróf Leiningen-Westerburg Károly, aki Ilbenstadt városában, Hessen nagyhercegségben született, s őseit a keresztres háborúig tudta visszavezetni. Rokonságban állt a Szász-Koburg-Gotha családdal, sógorsági viszonyban volt az angol királynővel. Az elszegényedett arisztokrata család férfi tagjai hagyományosan Habsburg katonai szolgálatot vállaltak, így testvéreivel, Lajossal, Viktorral, Györggyel együtt a császári hadsereg szolgálatába állt. Fiatalon kezdte katonai pályáját. 1841-ben Budán teljesített szolgálatot mint gránátos hadnagy, majd Nagyszebenbe vezényelték, ahol százados volt a 31. gyalogezredben. 1844-ben egy bécsi „házasságközvetítő” szolgálat hozta össze a két fiataalt – Alizt és Károlyt –, akik boldogságban egymásra találtak. Frigyük gyümölcseként 1845-ben született meg Liza lányuk, 1848-ban pedig Ármin fiuk. Károly a házasságkötést követően kilépett a seregből, és tartalékállományba vonult; a család a telet, a báli és a színházi idényt Bécsben, Pesten és Pozsonyban töltötte, a nyarakat pedig a törökbecsei birtokon.

Leiningen, mint magyarországi (törökbecsei) nagybirtokos, igyekezett kézbe venni az uradalom irányítását, s ebben nagy segítségére volt szomszédja, Fehér Sándor, aki képzett közigazdász volt (ő hozta be Angliából Magyarországra

Gróf Leiningen Károly és Aliz

ra az első cséplőgépet 1852-ben), és aki nemcsak gazdasági tanácsokkal látta el, de megismertette a magyar történelemmel is. A termékeny síkságon bőven termelt a messze földön híres torontáli búza, amelynek zömét a törökbecsei kikötőből a Tiszán szállították Vác, Pest, Bécs, Fiume irányába. A törökbecsei birtokon találkoztak össze rendszeresen a sógorsággal, testvérséggel is: Rohonczy Lipót tartalékállományú kapitánnyal – a szabadságharc alatt honvédezredes –, aki Sissányi Klárát vette nőül, valamint Urbán Gyula földbirtokossal, aki Sissányi Constance férje volt. A gondtalanság és a boldogság évei gyorsan elröppentek; hamarosan beköszöntöttek a vívódás és a nehéz döntések napjai. Leiningennek két lehetséges megoldás közül kellett választania: betartja tiszti esküjét, és jelentkezik a császári seregnél, vagy meggyőződésére és lelkiismeretére hallgatva a forradalmárok oldalára áll. A harmadik megoldás az lett volna, ha mindenből kimarad, és megvárja a végkifejletet, de ilyen magatartást nem tudott összeegyeztetni elveivel. Miután a szerb felkelők 1848. október 13-án megrohanták Törökbecsét is, Leiningen jelentkezett a magyar hadügyminiszternél, és kérte, hogy a szerbekkel szemben álló hadsereghez osszák be. Az ütközetek során bebizonyította katonai-hadvezéri képességeit, katonái és tisztársai

rajongtak érte, hiszen bátorságát, tettekrekészését számtalan alkalommal bizonyította. December végén nevezték ki őrnagynak, 1849 januárjában zászlóaljparancsnoknak, márciusban alezredesnek, áprilisban ezredesnek. A tavaszi hadjáratot mint dandár, majd mint hadosztályparancsnok harcolta végig. Június 20-án tábornokká léptették elő (ő volt a legfiatalabb tábornoka a magyar seregnek), és megbízták a III. hadtest vezényletével. Buda ostrománál serege élén személyesen vezette fel a hágcsókon katonáit a megostromolt várba, és az elsők között volt, aki a visszahódított vár területére lépett. Ennek az eseménynek alapján terjesztették róla a koholt vádat, hogy a vár bevétele után osztrák tiszteket lövetett agyon. Leiningen még közvetlenül a kivégzés előtt, a bitófa tövében is tiltakozott a teljesen alaptalan vád ellen.

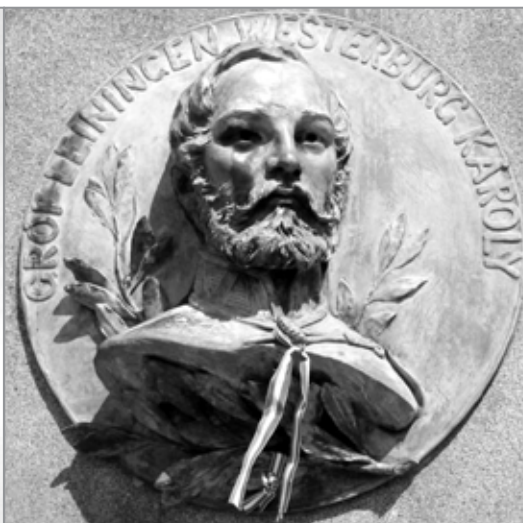
Leiningen alig pár szót tudott magyarul, feleségének küldött leveleit, naplóját, rövid napi jegyzeteit németül írta, és ahogy Katona Tamás megállapítja, azok a szabadságharc hadtörténetének legfontosabb és legmegbízhatóbb forrásai közé tartoznak. Miután augusztus 13-án a szőlősi síkon megtörtént a fegyverletétel, a többi tábornokkal együtt Leiningen is az orosz törzstisztek „vendégeként” Kisjenőből Gyulára került, ahonnan már fogolyként szállították Aradra, ahol megtörténtek a kihallgatások, az ítéletek és a kivégzések. A tábornokok közül egyedül Leiningennek sikerült megőriznie honvédtábornoki egyenruháját, és ő volt az egyedüli, aki szót kért a kivégzés előtt, tiltakozva az alaptalan vádak ellen. Hatodikként akasztották fel. Még azon az éjszakán másik három tábornok földi maradványával együtt megvásárolták a hóhértól Leiningen holttestét is, csónakon átvitték a Maroson, egy lovas kocsival Monyorón, Urbán Gyula

birtokán, négy fiatal fa között temették el, jeltelen sírba. Felesége hős férjének szívét egy gyönyörű urnába helyeztette – borszeszben –, és halála napjáig őrizte. Úgy rendelkezett, hogy férje szívét vele együtt temessék el, az urnát pedig adományozzák az Aradi Ereklyemúzeumnak, ami meg is történt. Miután a család a monyorói birtokát eladta, a vértanú tábornok földi maradványait 1879. augusztus 11-én a borosjenői római katolikus templom sírboltjába helyezték el, majd 1974-ben (a szabadságharc leverésének 125. évfordulóján) a többi sorstársával együtt a vesztőhelyen felállított obeliszk alá temették. A mikor 1974. szeptember 28-án Borosjenőből elszállították Leiningen földi maradványait, az akkori plébános jelezte, hogy ott maradt három csigolya és egy szárkapocs csont. Ezeket elhelyezték egy dobozba, és elhatároztuk, hogy majd beépítjük a talapzatba, amikor szobrot állítunk Leiningen tábornoknak Borosjenőben. A szoborállítás régi vágya a borosjenői magyarságnak. Már 1908-ban ezzel a céllal elkezdtek a gyűjtést, de mire a szükséges összeg összegyűlt, kitört az első világháború, Trianon után pedig senki sem gondolhatott magyar vonatkozású köztéri szoborra, főleg szórvány vidéken.

Károlynak és Aliznak két gyereke született: Liza Viktória Konstancia Friderika Eleonóra (1844–1913), aki William Barwell angol tábornok felesége lett, s kitől Lilien, Henriett és Richard nevű gyermeke született. Fiuk, Ármin Herman Casimir (1848-ban született), a magyar királyi honvédségben szolgált, de egészségügyi okok miatt századosi ranggal nyugdíjazták. Ezek után Titelen dolgozott miniszteri biztosként a Tisza–Duna belvízszabályozó társaságnál. Összegyűjtötte és kiadta édesapja naplóját és levelezését, melyeket először Marczali Henrik rendezett sajtó

Leiningen szívének urnája

Leiningen bronzplakettje az aradi Szabadság-szobron

A borosjenői emléktábla

alá. Ármint 1903. január 2-án helyezték örök nyugalomra Titelen.

Az özvegy Leiningenné 1854-ben újra férjhez ment férje régi jó barátjához, gróf Bethlen József törökbecsei szolgabíróhoz, a későbbi torontáli alispánhoz. Második férjétől négy gyermeke született: István, Béla, Miklós és Anna. Birtoka révén kötődött Törökbecséhez, anyagilag támogatta az óvoda létrehozását, és amikor szükség volt rá, a lakosokat is segítette. Miután második férje is elhunyt, a világgal megbékélve élte le élete hátralévő idejét. Többször is ellátogatott Visegrádra, ahol találkozott Görgey Artúrral, férjének egykori vezérével és fegyvertársával, és még 1898 nyarán is ápolta az agg tábornokot, de ősszel kiújult régi szívbjaja, és ez év november 2-án Budapesten el-

hunyt. A kiváló honleány hamvait vonattal Kolozsvárra vitték, ahol második férje mellé helyezték örök nyugalomra a családi sírboltban.

A borosjenői magyarság a szabadságharc 150. évfordulóján a református templomban márvány emléktáblát állított a vértanú tábornoknak, amelyet nemzeti ünnepeinken megkoszorúzunk.

A mából visszatekintve az eltelt 170 évre, mi, ma szórványban élő magyarok sajnos tudjuk, hogy időközben milyen (annak idején elképzelhetetlennek tűnő) politikai változások tették iszonyúan kemény próbára a lélekszámban is fogyatkozó magyarságot, de azokat a magasztos eszményeket, amelyekért az aradi hősök életüket áldozták, semmilyen hatalmi manipuláció sem tudja elhomályosítani, vagy kitörölni nemzetünk lelkéből.

Könyvészet

Demény Lajos és munkatársai: *1848 Arcok, eszmék, tettek*, Kriterion Kiadó, Bukarest, 1974.

Hamvay Ödön: *Az aradi tizenhárom vértanú*, Bp., 1904.

Hegyesi Márton: *Bihar vármegye 1848–49-ben*, Nagyvárad, 1999.

Kalapis Zoltán: *Negyvennyolcnak nagy idejében*, Novi Sad, 1998.

Katona Tamás: *Az aradi vértanúk*, Budapest, 1983.

Katona Tamás: *Az aradi vértanúk naplói*, Budapest, 1991.

Kovács Géza: *Az emlékező város*, Arad, 1999.

Jókai Mór, Bródy Sándor: *1848/49-iki magyar szabadságharc*, Bp., 1898.

Mazalik Alfréd: *Az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc eseményei a történelmi Máramarosban, Máramarossziget*, 1999.
Mózer István: *Az aradi Szabadság-szobor kálváriája*, Szeged, 1999.

RMDSZ Arad megyei szervezete: *Kiszabadítottuk. A Szabadság-szobor története*, Marosvásárhely, 2004.

Pávai Gyula: *Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc aradi emlékei, emlékhelyei*, Arad, 1998.

Pintér Lajos: *Az aradi tizenhárom vértanú*, Bukarest, 1973.

Sorbán Kornél: *Az Ineu (Borosjenői) Róm. Kath. Plébánia története*, Nagyvárad, 1934.

Supka Géza: *Nemzet és emlékezet 1848–1849*, Bp., 1985.

Blazovich László

DUGONICS ANDRÁS ÉS A RADNAI TÖRTÉNETEK

Dugonics Andrásra emlékeztek Szegeden halálának kétszázadik évfordulóján, arra a piarista atyára, aki – Bálint Sándor megfogalmazásában – életre hívta a magyar olvasót, és Szeged első tudatos szószólója volt a magyar szellemi életben. Szegeden született 1740-ben, és itt is hunyt el 1818-ban. Dalmata ősei 1667–68-ban érkezhettek a városba, a család tagjai később vezető szerepet játszottak a város életében. A helyi piarista gimnáziumban tanult, majd 1756-ban lépett be a rendbe, s 1762-ben szentelték pappá. A rend számos gimnáziumában oktatott, 1774-től Nagyszombatban, majd Budán és Pesten a Magyar Királyi Egyetem tanára 1808-as nyugdíjazásáig.

A polihisztor Dugonics az egyetemen a matematika professzora volt, magyarul oktatott, ám érdeklődése kiterjedt a történelem mellett a néprajzra és a nyelvészetre is. Több matematika tankönyvet írt, az *Etelka* az első magyar regény,

s máig maradandó műve a *Magyar példabeszédek és jeles mondások*. Regényeket, drámákat írt, az utóbbiakból legismertebb a Batori Mária, amely alapján az első magyar opera szövegkönyve készült.

A török hódoltság egyik szomorú utóhatásaként a 18. század végén a kortársak egy része úgy látta, hogy a magyar nyelv alkalmatlan a kor tudományos és hivatali nyelvi színvonalának megfelelni, ezért úgy gondolták: a német nyelvvel lenne célszerű felcserélni. II. József nyelvrendeletei hatására a másik tábor elindította a nyelvújítási mozgalmat, amelynek Dugonics írói munkásságával lelkes harcosa lett, és előzményekkel, mert semmi nincs előzmények nélkül, ő teremtette meg a matematika magyar nyelvét. Máig használatosak az egyenlet, a gömb, a hasáb, a köb, a kör, a különbözet, a szög, a tétel, a gyök, a henger stb. műszavak, amelyeket alkotott.

Dugonicsnak a vallásos és hitéleti írói munkássága nem gazdag. Egy e témájú megrendítő és mélyen vallásos fohász verse, *Imádság magamért*, máig ismert, és ide tartozik az 1810-ben megjelentetett *Radnai történetek* című mirákulumos könyve, amelyből három példány maradt csak fenn, egy az Országos Széchényi Könyvtárban, egy az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltárban és egy az Osztrák Nemzeti Könyvtárban. Elérhető még digitalizálva a Szegedi Somogyi Károly Könyvtár honlapján.

A mirákulumos könyvek a barokk áhítati irodalom részét képezték. A bennük felsorolt csodák leírásával és a kegyhelyek történetének, bennük a kegykép vagy szobor bemutatásával a vallásos hitet és katolikus lelki elmélyedést kívánták szolgálni. A 17. században a Mária-kultusz felerősödése Csíksomlyótól Mariazellig a reformáció Mária-tisztelet elleni támadásával hozható összefüggésbe, amelynek jegyében született újjá a radnai kegyhely is. Története egyébként az Anjou királyokig vezethető vissza. Említésre méltó, hogy Mariazell alapítója is Anjou királyunk, Nagy Lajos volt.

A mű szerkesztési módja követi a mirákulumos könyvekét. Bemutatja a kápolna történetét (1725 és 1727 közötti építések az aradi Szalbek Máté és Edelspacher Zsigmond jelentős anyagi segítségét nyújtottak), a radnai szentképet, harmadszor „Azokat a számtalan kegyelmeket, melyeket a Szegedi lakosok (más emberekkel egyetemben) a boldogságos Szűztől (érdemük szerint) valósággal vettek.” A műfajtól eltérően azonban a könyv végére illesztette harmadik útjának leírását, amelyet 1807. szeptember 9. és 15-e között tettek az öccsével, Ádámmal, annak fiával és az utóbbi feleségével, Teréziával a Szeged–Makó–Palota–Pécska–Arad–Radna vonalon és ugyanazon az úton vissza Szegedre.

A leírás helytörténetileg érdekes. Tápénál keltek át a Tiszán. Makón Oracsek Fülöppel találkoztak, az éjszakát Gallovits Imrénél Palotán, a palotai kerület igazgatójánál töltötték. Ebédre érkeztek Pécskára Pitelli kamarai tisztviselőhöz, azután Aradon a minoritáknál éjszakáztak. A városban történt közlekedési balesetüket megörökítette a szerző.

„Ebéd után, ösmérösseinknek látogatássokra, mind-a hárman ki akarván ebéd után menni, (mídon a Sör-ház felé tartottunk) lovainknak elejökbe jött egy ördögös fejét-nyújtogató Bival. Mivel pedig Öcsémnek lovai soha ez előtt nem láttanak ily fertelmes állatot; egyszeribe meg-ijedtenek (a gyáva kocsist erejéből ki-vévén); viszsza-fordúl-

tanak, a rudat, és az első kerekeknek tengelyét öszszetörték, a kocsit fel-fordították. Szerencsésen ki-ugrottanak ugyan a kocsiból mind Öcsém, mindannak Menye-is; de minek előtte én ki-ugorhattam volna, a felfordulásakor oly ütést vettem fejemen: hogy kemény szőrkalapom bé-horpadott, és fejemnek jobb részét oly kegyetlenül meg-édeklette valami: hogy rajta sebet ejtene. Én pedig magam kívül levén, a kocsiból nagy erővel ki-vonattattam. A Lovaknak, lábaik a gyöplőbe, és az istrángokba bele kötélődzvén, tovább nem mehetek. Osztán (az oda-csődült jó embereknek szorgalmazosságjuk által), azokból ki-bontakozván, helyreállítottak, ki-is fogattattak. Fejemet osztán borral ki-mosták, de a fájást túrnöm kölletett.”

A baleset után, amelyből szerencsés menekülésüket Szűz Máriának köszönték, másnap indultak tovább a kultúrabarát Brűnek Károly számvevő kocsiján Radnára, ahol ájtatosságukat elvégezve a minoritáknál szálltak meg, majd másnap indultak vissza. Aradról már megjavított kocsijukon mentek tovább, és szerencsésen hazaérkeztek.

Dugonics András mirákulumos könyvének máig szóló üzenete van. Értesülhetünk belőle a barokk népi vallásosság formáiról, a hitbéli elmélyedést szolgáló és arra tanító, ösztönző kegyes történetekről, valamint arról, miként valósultak ezek meg tágabb vidékünkön. A szerző helytörténeti érdeklődéséből következően korabeli emberek, valamint róluk szóló történetek tűnnek fel a műben, valamint a Dugonics család társadalmi és gazdasági kapcsolatai, amelyek hozzátartoztak a korabeli embereknek is a mindennapjaihoz. Megjelenik benne az élő hit, amelyet a legtöbb mai ember már nem ért, és nem is tud átélni. Előtűnik számunkra annak a társadalmi rétegnek a képe is, amely a gazdag kereskedő és földművelő Dugonics családot körülvette.

Jegyzetek

Bálint Sándor: *Az Etelka és Máriaradna* (Dugonics András írói műhelyéből). In: *Vigilia*, 1968/12., 812–815. p.

Barna Gábor: *Búcsújáró és kegyhelyek Magyarországon*, Panoráma, Gyomaendrőd, 1990., 47. p.

Heka László: *A szegedi dalmaták (bunyevácok) története*, Bába, Szeged, 2009., 69–70. p.

Kindellmann Győző: *Tiszták, hősök, szentek: A magyar nemzet legszebb imái*, Szent István Társulat, Budapest, 2009.

Szabó P. Katalin: *„kérd kegyesen érttünk szent Fiadat” – Dugonics András hitéleti munkásságáról*. Dugonics András: *Radnai történetek*. In: *Szeged*, 2018/ 7–8. szám, 21–39. p.

Szörényi László: *Dugonics András (1740–1818)*. In: Farkas József (szerk.): *Szeged története 2. 1686–1849.*, Somogyi-könyvtár, Szeged, 1985., 654. p.

Szávai Géza

SAJÁT ARCUNK

A Soborsini Repkény találkozón Szávai Géza a *Székely Jeruzsálem* c. könyvének (Esszéregény az identitásról) azt a részletét olvasta fel, amelyben ötéves gyerekként néz a világba, gyerektársaira, az égre – mely „pozíció” (egy gyerek világra-ébredése) bárhol, bárki által „közérthetően” elvezethet a sokszor hihetetlennek vélt „hitalapítás” lélektanának megértéséhez.

A Székely Jeruzsálem Saját arcunk c. fejezetéből felolvasott részletek:*

„Kisgyerekként nem féltem Istentől. Dédnagyanyám elmagyarázta, hogy a Jóistentől nem kell félni, csak a gonosz embereknek kell félniük, azokat megbünteti.

(...)

Akkoriban minden este imádkoztam.

(...)

Félni kezdtem, de nem Istentől...

Megfélemlítesem, inkább félelmem látványos, megalázó megmutatkozása nyilvánosan történt.

Apám (két kórházi beutalás között) hozott nekem egy biciklit. Kétkerekűt, láncosat, a felnőttkének piciny mását; nem holmi óvodásoknak való háromkerekű járgány volt, hanem egyensúlyozva kellett hajtani, amit nagy tudománynak vélt a gyerektársadalom.

Küsmőd főterén, az iskola előtti placcon feszítettem. Egy-két barátom kérte, nem adtam oda. A nagyobb, rámenősebb fiúknak sem, akik általában nem kérni szoktak, hanem egyszerűen elvenni. De a tüneményes kerékpár, amelyhez még csak hasonló sem akadt a faluban, nos, ez meghaladta azt az értéket, amit erőszakkal el lehet venni. Ehhez nem volt bátorságuk. Egyiküknek, egy nagyobb gyereknek azonban zseniálisan célravezető ötlete támadt. Odalépett hozzám, közel hajolt, hogy ne kelljen túl hangosan beszélnie, mert kétségei voltak, hogy amit mondani akart, az egyáltalán mondható-e. És azt mondta:

– Ha nem adod ide a biciklit, akkor imádkozok, hogy apád haljon meg a kórházban.

Egyszerűen sóbálvánnyá váltam, se szólni, se mozdulni nem tudtam. Tehát a bicikliről se szálltam le, ültem rajta moccanatlan, és szorítottam a kormányt. A gyerek már látta rajtam, hogy győzött. A győztesek fölényes elszántságával a kul-

túrház sarkához lépett, egy körre térdelt, imára kulcsolta a kezét, és mielőtt az égre nézett volna, rám pillantott.

A puszkagolyó gyorsaságával vittem oda a biciklit; amikor felegyenesedtem, csak akkor tértem magamhoz, és kezdtem zokogni. A gyerek alig próbált nyeregbe ülni és egyensúlyozni, amikor a történetekre ráeszméltek a többiek. Annak rendje és módja szerint lerohantak engem is, a biciklin ülő gyereket is, a sarokkövön már hárman tolongtak, hogy letérdepelhessenek. Mindannyian rögtön imádkozni akartak, hogy haljon meg apám a kórházban – vagy azonnal nekik (nekem, nekem, nekem...!) adjam oda a biciklit.

Ahogy akkor viselkedtem, amit akkor műveltem – mintha nem is én lettem volna. Artikulálatlanul sikoltozni, sikongani kezdtem, és rohangu a bicikli és a gyerekek között: egyszerre lehetetlen volt mindegyiküknek odaadni. Pedig már mindegyikük imádkozott. A teljesen állati visítésre felfigyeltek a tér másik felén, a bolt előtt kártyázó felnőttek, nem értették, mi történt, csak azt látták, hogy a gyerekek bizonyára bántottak engem. Valaki csak annyit kiáltott oda nekik:

– Vigyázzatok, ne bántsátok a kis Gézát, mert jön Török Samu, s kiguvaszt a bőrtökből.

Sokatmondóan néztek a felnőttek Alszeg felé, mintha valóban közeledett volna onnan nagyapám. Cselük bevált; természetesen híre-hamva sem volt Török Samunak (pedig én azt hittem, hogy sikongásom olyan hangos, az egész falu, nagyapám is hallja!), de neve pusztá emléke varázserővel hatott. Olyan ember volt, aki a vejét is meg akarta verni, amiért az felpofozta az unokatestvéreket (anyám nővérének a fiát).

A gyerekek szétrebbentek, a bicikli a földön hevert, én pedig képtelen voltam leállni. Sikoltoztam, rohanguáltam, kapkodtam iszonyú félelmemben – hogy szállnak az imádságok a mennybe.

(...)

Nagyon féltem: nem Istentől, hanem attól, hogy apám meghal. Leginkább attól, hogy nem tudjuk eltemetni. A családban a felnőttek erről suttoztak. A család attól félt, nehogy a tanügy apámnak „hivatalos, pap nélküli, kommunista temetést szervezzen.” Bár a katolikus pap már el sem temette volna a hajdani kántortanítót, akinek minden kapcsolata megszűnt egyházával. Egy unitárius vagy református pap került volna a rokonságból

vagy a baráti körből, aki eltemeti apámat. De óriási volt a tanácstalanság: ha ujjat húzunk a rendszerrel, „vallásilag tüntetünk”, akkor anyám és én kapunk-e valami özvegyi és árva járandóságot apám után?

És akkor apai nagyapám azt mondta: „annyi biztos, hogy nem fogják a gyermekemet pogányként elkaparni. Ha nincs más megoldás, akkor én mondom fölötte a textust.”

Azt hiszem, az ilyen nagyapámszerű fickók szoktak vallásokat alapítani. A világ kiszámíthatatlan kavargásában az új vallást saját lelkiismeretükre alapozva!”

*Szávai Géza: *Székely Jeruzsálem. Esszéregény az identitásról* – 6. kiadás, PONT Kiadó, 2018.

Tatár Etelka

CHICAGÓI LEVÉL

KÁNYÁDIRÓL MÁSKÉNT

Ebben az évben a magyar irodalmat hatalmas veszteség érte Kányádi Sándor (1929. május 10., Nagygalambfalva – 2018. június 20., Budapest) Kossuth-díjas erdélyi költő halálával. Több fórumon a magyar irodalmi és társadalmi élet nagyságai, kiválóságai emlékeztek rá.

A magam részéről nem mertem a témához nyúlni, amíg egy személyes vallomásban a korra (ötvenes évek) és magára az íróra is igen jellemző történetet nem találtam.

Évek óta törekszem arra, hogy a magyar irodalom kiválóságaival kapcsolatos humoros történeteket gyűjtögessem, lejegyezzem és közreadjam. Valaha, hajdanában-danában, aradi középiskolai tanár koromban pont a humor volt az, ami közel vitt engem diákjaimhoz.

2012 novemberében Kányádi Sándor a Babits Mihály Gimnázium író-olvasó találkozásán vett részt, ott hangzott el a következő történet, amely Kolozsvárt játszódik az ötvenes években az egyetem egyesítése után, ami nem maradhatott csöndben.

Nemcsak a diákság, de számos kiváló erdélyi értelmiség tiltakozását is kiváltotta. Tüntetések, nagygyűlések zajlottak az egyetemi városban, egyéni sorsok törtek derékba, de a román demokrácia antidemokratikus lépéseit semmi sem állíthatta meg. Közvetlen cél volt az erdélyi magyar kultúra elsorvasztása, ha ezt nyíltan nem is mondták ki.

Saját vallomásából tudjuk, hogy Kányádit is megfigyelték, zaklatták, '58 óta lehallgatták telefonját. Majd az 1989-es román forradalom után került nyilvánosságra, hogy a róla szóló anyag 16,5 kg-ot nyomott, ahogy azt fiai kiderítették. És mert a történelem legsötétebb korszakaiba is besettenkedik egy csepp napsugár, ilyenképpen áll előttünk a következő kis történet is.

Egy évi házasság után a diákzavargások kapcsán feleségét, Tichy Mária Magdolnát letartóztatták. Mint a korabeli magyar demokrácia prominens alakja, természetesen felesége keresésére indult az ifjú férj. Előbb a helyi rendőrfőnöknél tette tiszteletét, aki rögvést mosta kezét, hogy csak pitiáner bűnözőkkel foglalkozik, nem politikai ügyekkel, az ügy nem rá tartozik. Így megkeverte a helyi szekuritáté főnökét is, aki már kész szöveggel várta, amely arról szólt, hogy Kányádi, aki 1957-től az egyetlen magyar nyelvű gyermeklap, a *Napsugár* szerkesztője volt, így ismert, sőt elismert közéleti személyiség is, nem ismeri saját feleségét, majd következett a politikai bűnök felsorolása.

Mire a költő védekezése egyszerű, rövid és frappáns volt – a kecske is jóllakjon, meg a káposzta is megmaradjon alapon –, hogy hiszen ő elismeri, hogy nem ismeri a feleségét, hiszen alig egy éve házasság, és alig egy hónapja van lakásuk. De tudvalevő, hogy a szocializmus építése egy hosszú folyamat, ezért kéri, hogy eresszék csak ki, hogy

igazából megismerhesse, és ha tíz év után valami nem stimmelne vele, akkor visszavihetik.

Nos, mint említettem, a történet lényegében 53 év után derült ki, amikor egy fordítási pontatlanság miatt Kányádiné asszony még meg is sértődött, hiszen a hivatalos szövegben az állt, hogy maga az ifjú férj, Kányádi Sándor fogja őt visszavinni, ha nincs vele megeledve.

Persze abban a korban a magánéletben, egy házasság, egy szerelem elején ki a fene gondolt a politikára!

De a kommunista diktatúra az élet minden területét ellenőrizni akarta, még a hálószobákba is bekukucskált.

Chicago, 2018. augusztus 25.

Koreck Aladár

„SZÍNHÁZ A VILÁG” – KOLOZSVÁRON

EGY EGYETEMISTA SZEMÉVEL
(részlet egy készülő könyvből)

A magyar színház nélkül maradt Arad után nagy élményt jelentettek a kolozsvári kultúrellet kitűnő intézményei: a Magyar Színház és Opera, valamint a Román Színház és Opera. A két intézmény külön-külön működött, ami nagyon jó hatással volt a függetlenségre és főleg a magyar intézmény fennmaradására.

A Román Színház és Opera a 19. század végi stílusban épült pazar épületben működött, míg a Magyar Színház épülete szegényesebb kivitelezésű volt, de praktikusságával tudta szilárdan szolgálni Thália papjait.

Pénzem nem volt, de hála mentoraimnak, György Dénes tanár és szavalóművésznek, valamint Péro Sándor orgonaművésznek, akik ingyenes vagy filléres jegyekkel láttak el, szinte minden héten részt vehettem az előadásokon. A jegyek természetesen a karzatra, de az első sorba szóltak.

A Román Színház és Opera előadásaira a diákszervezetektől kunyeráltam jegyeket. Stella Simonetti híres szopránénekesnő, aki velünk szemben lakott, és akinek a fia jó barátom volt, segített, hogy tűrhető helyekről, szinte ingyen élvezhessem az operaelőadásokat.

A Magyar Opera előadásai csak nagyon ritkán versenyezhettek a Román Operáéval, mivel sokkal szerényebb összegekkel rendelkeztek, és az énekesek sem mindig remekeltek. Az operaénekesek közül Ottrok Ferencet említeném meg.

A magyar énekművészek nagy része Magyarországra emigrált. A Román Opera előnye így óriási volt, hiszen ők a legjobb tehetségek közül válogathattak.

Közülük legjobban Zenaida Pallyt szerettem hallgatni, aki *A trubadúr*-ban Azucenát játszotta,

A Román Színház és Opera épülete

maga mögé utasítva még a bukaresti opera művészeit is. Másik kedvencem Ohanesian *A sevillai borbély*-ban.

De itt sem volt mindenki zseniális. Közülük még máig emlékezem Almosánra, aki tenorként elég gyengén szerepelt, és akire fogadásokat kötöttünk a barátaimmal, hogy mikor kezd pipiskedni a nagy áriáknál.

A Magyar Színház prózai darabjai magas művészi szinten valósultak meg. A művészek közül megemlíteném Bisztrai Máriát, valamint Kovács Györgyöt, aki akkoriban vendégművészként szerepelt sok előadásban. Ugyanakkor az operettekben is verhetetlenek voltak a magyarok, mivel a versenytársak általában nehezkesebben adták elő ezeket.

Váratlanul nagyszerű élményben részesültem, amikor 1957-ben a Budapesti Operettszínház társulata vendégszerepelt Kolozsváron a *Csárdaskirálynő*-vel. A vendégszereplésben olyan operettsillagokat vonultattak fel, mint Honthy Hanna a főszerepben, Németh Marika mint Szilvia,

Rátonyi Róbert Bóniként és Feleki Kamill Miska pincér szerepében. A vendégművészek a New York Hotelban szálltak meg, amely közvetlenül a főterre nézett, egy karnyújtásra a Mátyas-szobortól és a középkori jellegű Szent Mihály-templomtól.

A művészek ott-tartózkodása alatt minden délután és késő este hatalmas tömeg ünnepelte őket, s közülük többen is megjelentek az erkélyen. Honthy Hanna még köszöntést is mondott a lelkes közönség heves ovációjával kísérvé.

Az előadások lefolyását lovas rendfenntartók biztosították a hatalmas érdeklődés miatt. A jegyekekről a legtöbben csak álmodni tudtak. Nekem szerencsére sikerült jegyet szerezni egy munkás egyetemista aktivistától, így, ha a karzatról is, de azon kevesek között voltam, akik megnézhatték a csodálatos előadást.

*A kolozsvári New York Szálló épülete
(Essig József felvétele)*

Kövér Miklós

CÍME SINCS BALLADA EGY NÉVTELEN EMBERFIÁRÓL

Ajánlás

*Alázatos szívet színelve
és büszkeségem romját rejtve 70. születésnapomra
neked, ritka hallgató (meg magamnak)
ajánlom e verset, óvasként.
Látva önnön felejtésem, bízom hát irgalmas tiédben.
Lejárni látom az órát a végtelen idő ködében,
mikor gyertyánk vége már alig serceg.
Irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!*

Szürke felhők szállnak már felettem.
Tél, tavasz, a nyár is elmúlt mára rég.
Sok reggel és alkony maradt el mögöttem,
öröm és bánattal. Jó is volt elég.
Jó volt anyámmal. Szelíd hangon szólt rám,
ha értelmem kevés volt, szóból érteni.
Tanított s tanultam. Haraggal kár ám
– gondold meg, miért és mikor küzdeni.
Hogy mikor érdemes harcot felvállalni,
s felvállalva azt teljes szívvel vívni.
Így küzdve mertem én elég győzelmet,
míg a döntő harcom végleg elveszett.

Apám az Édes, kis meg nagy ember volt.
Átbújt a sors alatt, helyét el nem hagyva,
vesztes volt mindig. Örök győztese most.
Tanulni tőle erőm meghaladta.

Noha próbálom még őt utánozni.
Teljesebb létem sorsom megtagadta.
A kerek nem teljes. Szomorú tudás ez,
bár a tudás ködfátyla csalóka.
S körnek teljesedve csak lapos marad.
Teljes térben élni miért nem szabad?

Milyen térben élek, más nem láthatja.
Látom-e én? Erre nincs válaszom.
Van-e, ki tudja? Nekem mért nem mondja?
Biztosan lenne rá elég alkalom.
Szorgalmasan lettem lusta. Sikeres.
Sokan annak látnak, de ez nem helyes.
Keserves lekéssett start, bent ragadtál.
Futva csoszog nyomomban a halál.
Nem ért még utol,

pedig barátok, férfiak és lányok,
viták, megértések, harcok s ölelések
meg harsogó nevetések, meleg mosolyok,
család köröttem, gyermekek boldogok.
Szemem és elmémben dúsan gomolyog.
S a nők, a lányok, szépséges asszonyok.
Színük, daluk számban még mindig,
mint rumos tea íze terjed agyamig.
Sirályként íveltek, magasban szálltak
keringve, nekem meg annyi sok másnak.

A sirályok mára eléggé elfogytak.
 Leginkább bennem. Szememben elkoptak.
 Tolluk fénye, pompás hajuk szaga tűnik tova,
 lesz-e még suhanás sirállyal számomra?
 Hittem, még kicsit hiszem ám ma is,
 hogy férfinak, mert még az vagyok,
 így gondoljuk ezt mi magyarok,
 életcél kell, bár e remény itt-ott hamis.
 Emlékezni kell magamra, rátok, amíg tudok,
 borból felejtést kapni én nem kívánok.

Ma félig Villon-Faludyból élek,
 holnap talán magamból vagy másból.
 Nagy lépést bárhova már nem remélek.
 Kérni meg szégyellem a sorstól.
 Nagy multság, férfimunka, attól félek,
 tőlem már többé nem telik, bár kellene.
 Ily szomorún végződnek ez ének?
 Látod, hiányzik belőlem Francois szelleme.
 De ég még, gyertyám vége tovább serceg.
 Fogsz-e nekem irgalmazni Jézus Herceg?

Kett Groza János grafikája

Helytörténet

Sarusi Mihály

JUSTH, TORNYA ÉS (A PARASZT) SHAKESPEARE

Lönni vagy nem lönni lett a címe kisíratosi írói falurajzomnak, amihez az ötletet egy nagyvarjasi asszony adta. Szabó István, a ma Sarkadon élő, varjasi születésű és neveltetésű erdélyi történelemtanár mesélte egyszer, hogy apai ágon való öreganyja, Kiss Mária, aki 1895-ben Kaszaperen született, s házasságkötés hozta Varjasra, Tornyán is szolgált. Mégpedig Justhéknál. Hogy ott hallotta társaitól ezt a hamleti majdnem-mondatot (persze a dél-alföldi, szögedi nemzet ö-ző nyelvén):

– Lönni vagy nem lönni...!

Ami valóban nem akármilyen. Volt, maradt, s tán örökéig marad.

Igen, Justhéknak nemcsak a parasztszínházával elhíresülő békési Szenttornyan (Pusztaszenttornyan) volt birtokuk és kastélyuk, hanem az akkor csanádi, ma aradi Tornyán is. Ám az Orosháza melletti Tornyával ellentétben az Arad szomszédságában fekvő Tornyáról szólván eddig

soha senki sem említette, hogy Justh Zsigmond (1863–1894) ott is színdarabokat adatott volna elő a parasztjaival.

A Justh Zsigmondról szóló tanulmányokból és a fiatalon elhunyt földbirtokos író vallomásaiból kiderül, miket játszottak a szenttornyai dohánykertészek, adtak elő Justh „fölbujtására” az általa oly nagyra becsült gányó fiatalok. Shakespeare, Molière, Czóbel Minka, Justh, Szophoklész, Plautus, Beaumarchais és mások darabjai kerültek színre a szenttornyai népszínházban. Ugyanebből a körből került ki a szeretett parasztjainak szervezett olvasóköriben fölolvastott művek szerzői köre, például Feszty Árpáddal kibővítve, vendégeit ugyanis rendre bevonta a fölolvadásokba. (Nem mellékesen: Justh vendégei közt szerepelt mások mellett Jókai Mór és Jászai Mari is.) És Justh Szenttornyan időzve gyakran átnézett Tornyára, s nem egyszer vitte magával vendégeit is.

Ez derül ki a *Justh Zsigmond naplója és levelei* című, Pestbudán 1977-ben kiadott kötetből, amelyet a jegyzetünk elején említett ellentmondást tisztázni kívánva vettünk a minap kézbe. Arra gondoltunk, hogy naplója és levelezése választ ad kérdésünkre: szóba kerülhetett-e Tornyán a parasztszínház? ... És mi mást mondhatunk: miért ne!

Évekkel később, amikor a későbbi Szabóné cseperedni kezdett.

Ráadásul Justh egy helyütt megjegyzi: Szenttornyán helyi és környékbéli parasztfiatalok álltak össze nyárestéken vasárnapi parasztszínházi társulattá, avagy voltak olvasókörenek hallgatói. Tehát nem csak pusztaszenttornyaiak, azaz akár kaszaperi is lehetett az ottani Justh-birtokon dolgozók között. S mi sem lehetett természetesebb, hogy a táj népe emlékezetében megőrizte e színház létét, és az ott látottakat, hallottakat. S ha a Hamlet nem szerepelt is műsorukban („Sekszipír”-tól a *Hamletet* nem, csak *A makrancos hölgyet* játszották a parasztszínészek), az olvasókörben is szóba kerülhetett... Hát még a próbák, a Justhékkel folytatott beszélgetéseken! Vagy épp a másik, csanádi Tornyán...

Lönni, vagy sē.

A Justh által 1885 és 1894 közt írt leveleket átnézve kiderül, többet is Tornyáról keltezett. A zömét valóban Szenttornyáról, jó néhányat pl. Párizsból, Cannes-ból, Budapestről, vagy épp Rómából, Kairóból, Bombayból, Algírból, Malagából, ám jó párat csanádi birtokukról adott postára címzettjeinek. Mindjárt a kötetben közzétett első 1885. június 23-án írta tornyai kastélyukban gróf Kreith Béla aradi születésű újságírónak és föltalálónak, az 1848–49-es ereklyemúzeum gyűjtőjének (Reviczky-költeményt eleméz benne Justh). Az 1890 szeptemberében megint Tornyáról levelező Justh Czóbel Minkának – levelei tanúsága szerint igazi szellemi társának – írja, hogy utazik Pestre, majd Fesztyvel Velencébe, s hogy beküldte a költő verseit az *Arad és Vidékének*, s az közölte is – sőt, a lap „pár meleg sort is írt önről”.

1891-ben Budapestről írja Czóbel Minkának: „Jún. 1-ig címem: Est utca, aztán Torna, Csanád megye.” Majd két héttel később: „...ez utolsó hét pakolással etc. volt elfoglalva, elutazás Pestről, megérkezés Tornyára, elutazás Tornyáról, megérkezés ide (nyilván Szenttornyára), holnap innen Pestre...” Július 11-én Szenttornyán írja Czóbel Minkának: Aggházy Károly zeneszerző (meg nem nevezett) sógorával és Szabolcska Mihály költővel „ha az időjárás kedvez, a jövő hetet Tor-

Justh Zsigmond portréja

nyán töltöm”. Augusztusban ezt írja: Pekár Gyula író-politikussal és Szabolcskával „voltunk odaát Tornyán és Aradon. / Tornyán azonban nagy bajban vannak, szegény sógornóm is meg az egyik fia is difteritiszbe estek.” (A difteritisz: torokgyík.) Majd: Czóbel egyik költeményét az *Arad és Vidékében* helyezi el, és „pár igen szép plántát vettem Aradon, laurus fajt(a), kibírja a telet”. E nyáron Tornyán kelt levelében köszöni meg Palágyi Lajos költőnek a neki ide küldött kötetét. Tornyáról számol be Justh Szabolcska Mihálynak könyvkiadási terveiről. Augusztus végén megint Czóbel Minkának fogalmaz Tornyán levelet, amelyben erről szól szeretett barátnéjának: „Itt borzasztó vihar dúlt vasárnap. Azt a nagy nyárfát is tökéletesen tönkretette... s azonkívül még vagy tíz nagy fát a kertünkben, nem is szólva a pusztításról, amelyet az alléban véghezvitt.”

Tornyai Justh-kastély, kastélykert, allé... (Vajon az „idő” azóta mekkora pusztítást végzett?)

1891. szeptember 6-án Czóbel Minkának vall levelében arról, mennyire szereti a parasztjait. „Én most a gányókat (dohánykertészeket) tanulmányozom. Egy egész külön világ, roppant érdekelnek, ezekről majd megint lehet majd valamit írnom. Egyet közülük, egy fiatal fiút kocsisnak fogadtam, Szamosyval most legnagyobb mulat-

ságunk, olyan originális dolgokat mond.” (Aki tudja, milyen gyönyörű a szögedi világ népének a nyelve, nem csodálkozik, hogy Justhék elbámulnak...) Majd lassan szóba kerül szenttornyai parasztszínháza is. 1893 nyarán Szabolcska Mihálynak írja: „Tán tudod, hogy én itt egy kis színtársulatot is szerveztem a mi ide való parasztjainknak. És nagy kedvvel csinálják, s milyen jól... Túltesznek nem egy pesti nemzeti színházi kókleren.” Hogy legyen mire emlékeznie szinte máig az ide való – e nagytájban gyökerező – népnek?

Pár évig, 1894-ig élt a Justh-féle népszínház Szenttornyán (akkoriban hivatalosan Pusztaszenttornya, ma Szentetornya – Justh pedig előszeretettel hívta a falut Kopognak, gányójait kopogiaknak). Előbb a birtok kiürített virágházában, aztán a vályogból épített körszínházban. Hogy abban – az ifjú földesúr halála miatt – 1895-ben már ne szólaljon meg Sekszpír, Molier... A Cannes-ban elhunyt Justhot a körszínház közepén temették el – ott, ahol a legjobban érezte magát, ahol a legboldogabb volt? (A magát – kedve s érdeke szerint – hol népinek, hol proletárnak, hol épp kommunistának nevező hatalom a „felszabadulás”-t követően mindent eltakarított az útjából: kastélyt, kertet, színházat a sírral.)

A legnemesebb arisztokrata szellemet képviselő Justh Zsigmond emléke, lám, mégis tovább él a békési–csanádi–aradi tájon.

Él, míg van, aki élteti.

Igen, e táj magyar népe.

Mi magunk?

Ha nem maradunk magunkra.

Lenni vagy nem lenni: az itt a kérdés.

Akkor nemesb-e a lélek, ha tűri

Balsorsa minden nyűgét s nyilait;

Vagy ha kiszáll tenger fájdalomra ellen,

S fegyvert ragadva véget vet neki?

Meghalni – elszunnyadni – semmi több;

S egy álom által elvégezni mind

A szív keservét, a test eredendő,

Természetes rázkódtatásait

Oly cél, minőt óhajthat a kegyes.

Meghalni – elszunnyadni – és alunni!

Talán álmodni: ez a bökkenő;

Mert hogy mi álmok jönnek a halálban,

Ha majd leráztuk mind e földi bajt,

Ez visszadöbbszent. E meggondolás az,

Mi a nyomort oly hosszan élteti,

Mert ki viselné a kor gúny-csapását,

Zsarnok bosszúját, gőgös ember dölyfét,

Utált szerelme kínját, pör-halasztást,

A hivatalnak packázásait,

S mind a rúgást, mellyel méltatlanok

Bántalmazták a tűró érdemet...

...A paraszt tűró érdeme...

Hogyne emlékezne Hamlet monológjának leglénnyegére, aki csak egyszer is hallotta!...
Édösanyelvén.

Stefanov Titusz Sever Dan

AZ ARADI TURIZMUS RÖVID TÖRTÉNETE (6.)

II. FEJEZET: 1919–1946

1917 derekán az aradi újságokban megjelenik egy hirdetés, miszerint hajlandóság mutatkozik egy barlangászati társaság megalakítására. A következő években rövid köszönősorok jelennek meg, melyekben megköszönik a barlangi kutatósokra szánt adományokat az aradiaknak (kb. 350 korona).

Az évek telnek, és az emberek továbbra is vágyanak a természetbe.

1921. május 21-én az aradi újságokban megjelenik egy közlemény, miszerint a Cserkészek Aradi Fiókja kirándulást szervez gyermekek számára

Fruzsuna Sándor, a Magyar Királyi Főgimnázium tanára vezetésével.

1923 áprilisában a Kultúrpalotába meghívták az összes turistát és a város vezetését. A gyűlésnek az volt a célja, hogy létrehozzanak egy turisztikai egyesületet. Az elődök turisztikai tevékenységéről nem esett szó, mintha nem is létezett volna, annak ellenére, hogy erősen meghatározta Arad turistamozgalmát. A kifogás az volt, hogy nem volt törvényesítve, hitelesítve, és hogy egyetlen személyt sem hatalmaztak fel az iratok rendezésére.

Ugyanebben az évben, októberben a Katolikus Főgimnázium felső tagozata, mintegy 50 diák kiránduláson vett részt Resicabányán Fischer Aladár tanár (1882–1944) vezetésével.

A *Tribuna Nouă* nevű újságban megjelent egy cikk, *A turizmusért (Pentru turism)*, részletes leírással a természet szépségeiről, aminek hálások lehetünk. Ezt a példát más, régi turista hagyományokkal rendelkező országoktól vették át, kihangsúlyozva, hogy saját hazánkban is vannak szépséges helyei, amelyek gyönyörűséggel töltenek el, amelyeket meg kell mutatni mindenkinek. A mottó: „A szabad levegőn vagy a szennyben?”

1925. április 13-án megalakult az Aradi Turista Egyesület, amelynek az elnöke maga Vasile Goldiş. Az elnökség tagja volt még: I. Georgescu, az Astra felügyelője, Scărişoreanu tábornok, az I. lovasezred parancsnoka, Radu Ioan, Arad város polgármestere, Iustin Miron, Vasile Avramescu, Dr. Sever Barbura, a törvényszék elnöke, Lazăr Augustin alprefektus, Octavian Pop mérnök, Dr. Botiş Teodor, Ion Montaru, a *Tribuna* újság igazgatója, Traian Mager tanár, Avram Bulzan postaigazgató, Ascanin Crişan tanár, Nicolae Mihulin iskolaigazgató, Dr. Albu Ştefan orvos.

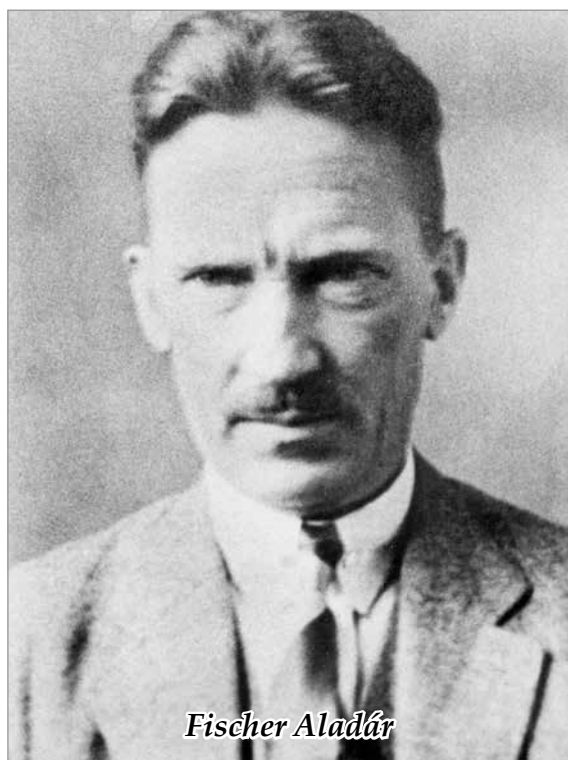
1925. április 18-án a helyi *Ziarul Excursiilor* (*Kirándulások Lapja*) időszakos kiadványban megemlítik az „Útra” (La drum) nevű egyesület megalakulását, melynek elnöke Dr. Sever Barbura, a törvényszék elnöke volt, társelnök Ion Piso, az erdészeti igazgatója, alelnök pedig Traian Mager tanár. Az ellenőrző bizottság tagjai: Gheorghe Adam, a Victoria Bank igazgatója, Mihaiu Mărcuş, a Banca

Românească igazgatója, Mihai Vortian hadnagy és Hodajiu Gheorghe.

Az egyesület első határozata szerint húsvét alkalmából kirándulást szerveztek a Hodos-Bodrog kolostorhoz. A következő kirándulás szintén a Hodos-Bodrog kolostorhoz vezette a túrázókat 1925. május 16-án, amelyen 165 diák vett részt Emilia Vlad tanár, Octavian Doboşiu, I. Mariş és E. Carnea tanárok vezetésével. Egy másik kirándulást is szerveztek Körösbányára (Baia de Criş) Avram Iancu sírjához és Brádra (Brad) Horea tölgyfájához.

1925. június 16-án a *Tribuna Nouă* hírül adja, hogy a La Drum egyesület kirándulást szervez a Biharba. Az első szakasz 40 km táv volt, Nagyhalom (Hălmagiu) és a Gajna-hegység között július 5–6. periódusban a gajnai leányvásár alkalmából. A második szakasz július 5–7. között zajlott le 112 km-es távon Nagyhalom–Gajna–Alsóvidra (Vidra)–Szkerisóra (Scărişoara) jegesbarlang között. (Ezt a távot lóháton is meg lehetett tenni napi 100 lej bérleti díjért. Aki ezt a lehetőséget választotta, annak 2-3 nappal előre be kellett jelentkeznie.) Ugyanakkor mindenkit értesítettek, hogy milyen személyes dolgokat hozhatnak magukkal. A kirándulással kapcsolatos tájékoztatást megkaphatták a *Foaia Asociaţiei* (*Társaság Lapja*) soraiban, az Unirii utca 2. szám alatti könyvesboltban Traian Mager tanárnál.

Fordította: Siska-Szabó Zoltán

Fischer Aladár

Traian Mager

Szilvágyi Zsolt

PIARISTÁK, A TANÍTÓ SZERZETESEK

Az egyház tevékenysége évszázadok óta összefonódott a tanítással. Jézusról írja az evangélium, hogy bejárva a falvakat és városokat „*tanított és hirdette Isten országának örömhírét*” (vö. Mt 5,1; Mt 11,1; 13,3; Mt 13,53 stb.). A nevelés, a fiatal nemzedék alakítása minden keresztény, sőt minden ember feladata. Ezen a területen különös feladat hárul a szülőkre, de valójában minden ember nevelő, hiszen szavaival és tetteivel akarva-akaratlanul jó vagy éppen rossz hatást gyakorol másokra, különösen az életútjukat kereső fiatalokra.

Az egyházban mindig voltak olyan elkötelezett közösségek, amelyek mindenekelőtt a fiatalok nevelését tűzték ki életfeladatuknak. Az évszázadok folyamán a katolikus egyházban az adott kor emberi szükségleteire válaszolva szerzetesrendek jöttek létre. Sok szerzetesrend a lelkipásztori munka és kolostori élet mellett iskolákat is fenntartott, és sok szerzetes hivatásos tanár is volt. Az egyházban viszont léteznek olyan szerzetesrendek, amelyeknek elsődleges feladatuk a tanítás. Ezen rendek közül a történelmi Magyarország területén a legismertebb a méltán nagy nevelői érdemekkel rendelkező piarista szerzetesrend.

A szerzetesrend kezdetei

Szinte minden szerzetesrend elindulása egy rendalapító nevéhez fűződik. A piarista rendet José de Calasanz spanyol pap (1557–1648) alapította, akit magyar nyelvterületen Kalazanci Szent Józsefként vagy egyszerűen Kalazancius néven ismer és tisztel az egyház. Kalazanci József a spanyol urgeli egyházmegye papja, majd püspöki helynöke volt, akit hivatali útja Rómába vezetett. Rómában tapasztalta, hogy mennyi gyermek nő fel alapvető iskolai oktatás nélkül. Ezért néhány társával együtt a római Szent Dorottya templom sekrestyéjében, természetesen kezdetleges körülmények között, 1597-ben megnyitotta Európa első ingyenes népiskoláját, amelyet Scholae Piae-nek, vagyis Kegyes Iskolának nevezett el. Öt éven belül már hétszáz gyermek járt az immár új épületben

működő iskolába. Az alapvető tananyag az írás, az olvasás, a számtan és természetesen a hittan volt.

Kalazanci József számos munkatársra tált nevelői munkájában. Közösségét 1621-ben XV. Gergely pápa fogadalmas szerzetesrenddé nyilvánította, amelyet *Ordo Scholarum Piarum*nak, vagyis Kegyes Iskolák Rendjének vagy rövidítve piaristáknak neveztek el. A tanítórend alapítóját 1767 óta szentként tiszteli az egyház.

A szerzetesrend nagy virágzásnak indult. Még a rendalapító életében megnyílt a történelmi Magyarország területén az első piarista iskola Podolinban 1642-ben.

Arad megyei piarista jelenlét

A történelmi Magyarország területén a török és kuruc háborúk lezárultával a piaristák számos helységben iskolákat nyithattak. Az ősi Csanádi Egyházmegye területén 1720-ban Szegeden alapították első intézményüket.

1751-ben a piaristák az Arad megyei Szentannán is megkezdheték működésüket. A tanító szerzetesek Arad megye alispánjának, Bibics Jakab (†1754) földbirtokosnak és az iskolákat nagylelkűen támogató feleségének, Tomeján Margitnak (†1777) kérésére érkeztek az akkor kicsiny Arad megyei faluba. A piarista szerzetesek végezték a helység híveinek lelkipásztori szolgálatát, valamint kezdetben egy háromosztályos

Az újszentannai egykori piarista rendház és iskola

tanintézetet vezettek. A Bibics család alapítvány által gondoskodott az intézményről, amely ötosztályos iskolává fejlődött, majd szintén a mecénás család hagyatékának köszönhetően szegényebb sorsú nemes ifjak számára konvikttussal bővült. Szentannán azonban kezdettől fogva komoly gondot jelentett az iskolába beiratkozó tanulók alacsony létszáma. 1751–1789. között 1850 növendéke volt a piaristák által vezetett iskolának. Ezért II. József császár 1788. július 31-én kelt rendeletében a piaristák rendházát és iskoláját Szentannáról Temesvárra költöztette. Az újszentannai római katolikus templom mellett ma is álló piarista iskola és rendház császári rendelet alapján katonai kórházzá alakult át.

Temesvári nevelői tevékenység

A piaristák 1790-ben kezdték meg működésüket az ősi Csanádi Egyházmegye központjában, Temesváron. A szerzetesek a bosnyák ferencesek 1786-ban kiűrt kolostorát és templomát kapták meg nevelői tevékenységük megkezdésére. A kezdeti felújítás után a piaristák gimnáziuma öt osztállyal működött.

A piarista iskola Temesvár egyik legnevesebb oktatási intézménye lett. 1850-ben nyolcosztályos főgimnáziummá vált. 1790–1850. között a Piarista Gimnáziumban 15.763 diák tanult, 1850–1918. között pedig már 30.966 diákja volt. Volt olyan tanév (1890–1891.), amikor a város tanulóinak 20%-a a piaristákhoz járt.

Az egykori ferences kolostor egyre nehezebben felelt meg a népesedő iskola igényeinek. 1907-ben jóváhagyták az új temesvári piarista iskola építését. 1908–1909. között Székely László (1877–1934), Temesvár főépítészének tervei alapján felépült az új piarista épületegyüttes, amely a város egyik legimpozánsabb építészeti elemévé vált.

1948-ban a kommunista diktatúra államosított minden egyházi közintézményt (176/08. 08. 1948. számú rendelet). A piaristák, amennyiben meg akarták tartani rendi státusukat, nem taníthattak tovább. A piarista épületegyüttes (iskola, kollégium, rendház) a temesvári Műszaki Egyetem használatába került. A nagy múltú temesvári piarista főgimnázium épülete 2000 óta a temesvári Gerhardinum Római Katolikus Líceumnak ad otthont. Az iskola piarista paptanárok nélkül is folytatni szeretné a piarista nevelési hagyományt.

A romániai rendtartományhoz tartozó utolsó piarista paptanár Való Ferenc atya volt, akit fiatal magyar–francia szakos paptanárként ért a kommunista államosítás. Az iskolai munkát elhagy-

va Való atya sokak által elismert lelkipásztori feladatot látott el Arad-Belvárosban, Arad-Miklós lakán, valamint az Arad megyei Székudvaron és Zimándújfalun, végül pedig a temesvári piarista templomban 2005-ben hunyt el.

A szerzetesrend az anyaország területén jelenleg nyolc városban vezet tanintézeteket. Köztük van Magyarország egyik legelismertebb iskolája, a budapesti Piarista Gimnázium.

Nevesebb temesvári piarista diákok

A temesvári piarista gimnázium is számos jeles diákkal büszkélkedhet: **Szigligeti Ede** (1814–1878) magyar színműíró, aki eredeti nevén, Szathmáry Józsefként volt 1825-től a temesvári piaristák diákja, **Déchy Mór** (1851–1917) geográfus, földrajzi felfedező, **Ioan Slavici** (1848–1925) román író, **Adam Müller-Guttenbrunn** (1852–1923) bánsági német író, **Herczeg Ferenc** író (1863–1954). A XX. század első felében is voltak ismertté vált diákok: **Illy Ferenc** (1892–1956), a kávéfőző automata feltalálója, **Dr. Boros Béla** (1908–2003) temesvári püspök, címzetes érsek, **Dr. Bogdánffy Szilárd** (1911–1953) nagyváradi püspök, teológiai tanár, boldoggá avatott vértanú, **Dr. Csávossy György** (1925–2015) költő, színműíró, mezőgazdasági szakíró, **Kurtág György** (sz. 1926.) nemzetközileg elismert zeneszerző.

1948-ban érettségizhetett az utolsó osztály a temesvári piaristáknál. Ebben az osztályban is találunk ismert személyeket: **Bodor (Singer) Pál** újságíró, költő, műfordító, **Szlahotka István** aradi fizikatanár, **Dr. Salló Ervin** kémiaprofesszor, az aradi érettségi bizottság gyakori elnöke, valamint a Kisiratoson is szolgáló és népszerű **Ft. Túry László** ny. főesperes-plébános.

A Piarista Rend Generálsi Kongregációja így fogalmazza meg a piarista nevelési elvet: „Mi, piaristák, szerzetesek és világiak, »az igazság munkatársai«, úgy érezzük – miként Kalazancius 400 évvel

ezelőtt –, arra küld bennünket Krisztus és az Egyház, hogy a nevelés által evangelizáljunk, kora gyermekkortól kezdve, gyerekek és fiatalok, különösképpen a szegények nevelése által, a hit és a kultúra – pietas et litterae – szintézise révén, olyan helyeken, ahová karizmánk vezet bennünket, az Egyház szolgálatára, a társadalom átalakítására, az igazságosság, a szolidaritás és a béke evangéliumi értékei szerint.” (A Piarista Rend Generális Kongregációja, A piarista szolgálat, 1999)

A piarista iskola – legalábbis egyelőre – a mai Partium és Bánság területén már csak a múlt része. A piarista szerzetes tanárok alapos munkájának gyümölcse azokban a városokban, ahol taní-

tottak, még mind a mai napig érezhető. A piarista szellem azonban minden jóindulatú, nevelni akaró ember számára megélhető: Képességeink és lehetőségeink szerint az evangélium szellemében nevelés által alakítani a társadalmat.

Felhasznált irodalom:

- A Piarista Rend Magyar Tartományának névtára, Bp., 2017.
 A temesvári belvárosi temető sírkertjében nyugvó piarista tanárok, Budapest-Temesvár, 2017.
 Ausenda Giovanni: A piarista rend története, Szeged, 2003.
 Both Ferenc: Ötven év a temesvári Piarista Gimnázium történetéből, Budapest, 2015.
 Spinelli Mario: Kalazanci Szent József, az ingyenes közoktatás elindítója, Budapest, 2007.
 Szekernyés János: Piaristák Temesváron, Temesvár, 2009.

Bátkai Sándor

Ő PARANCSOLTA MEG,

HOGY MONDJUK EL MINDENKINEK (ApCsel 10,42)

Az Örökkévaló Isten döntése alapján a Hozzá való közeledésnek egyetlen útja van, és ez a HIT. Istent a „sárból összegyúrt” ember fizikai testben nem láthatja, mert képtelen lenne elviselni dicsőségének kisugárzását. Létezik egy szemünkkel érzékelhető, látható valóság, valamint egy szemmel nem érzékelhető, láthatatlan valóság, amit a bizonyos speciális eszközzel lehet megragadni, amit a Biblia úgy fogalmaz meg: „a hit a nem látott dolgok valóságáról szóló meggyőződés”. Az Édenben – bűntelen állapotában – az ember napi kapcsolatban lehetett Teremtőjével. A bűnessel ennek a közvetlen kapcsolatnak vége szakadt, és egy emberi értelemmel felfoghatatlan nagy szakadék támadt az ember és a Teremtő Isten között. A Mindenható előtt viszont nincsen megoldhatatlan helyzet. Úgy döntött, hogy az Egyszülött Fiú, Jézus Krisztus keresztje fogja áthidalni a bűn okozta hatalmas űrt. Ezért kiválasztott magának egy népet, amely nép kebelében a világra küldi a Megváltót, akinek áldozata elégséges lesz minden kegyelmet kérő ember bűneinek eltörlésére. Szomorú, hogy a zsidó nép csupán a római iga alatt sínylődő ország felszabadításában tudta elképzelni a Messiás eljövételének munkáját. Így tehát a magasabb rendű, a bűn igája alól felmentő názáreti Jézust nem tudták elfogadni mint Istentől jövő Messiást. Azt pedig végképp nem tudták megérteni, amit Isten Ábrahámnak ígért: „benned fog megáldatni a világ minden népe.”

Kedves nemzettársaim, Isten szava örökre megáll, és minden prófécia hiánytalanul bekövetke-

zik. Amikor betelt az idő, Isten Báránya eljött e földre, és megáldoztatott a kereszten. Az Ő áldozatának olyan nagy értéke van, hogy elégséges sok milliárd ember bűneinek megbocsátására. A golgotai események, majd pedig a feltámadása után még negyven napig itt volt e földön. Lelki-gondozta, erősítette tanítványait, akiknek hitét erősen megviselte a kereszthalál látványa, az a tudat, hogy a csodatétel hatalmával rendelkező Jézus a sírba került. De bekövetkezett az a perc is, amikor véglegesen visszatért dicsőséges mennyei otthonába, és elfoglalta a néki fenntartott királyi trónt. A távozás előtti utolsó percekben viszont egy máig nagy jelentőséggel bíró végrendelkezést hagyott hátra tanítványai számára: „Menjetek el, és tegyetek tanítvánnyá minden népet!” (Mt 28,19) Nos, az apostolok, miután saját szemükkel győződtek meg, hogy Jézus a minden hatalommal rendelkező, Istentől küldött Messiás, majd pedig erőt kaptak a megígért Szentlélek eljövetelével, életük legnagyobb feladatának tartották a nagy misszióparancs teljesítését. Ragyogó példa erre Kornéliusznak, a római hadsereg „itáliai” ezredében szolgáló századosnak története. Egyik délután, három óra körül imádkozása közepette világosan látta, hogy Isten egyik angyala belép hozzá, és megszólítja: Kornéliusz, „imádságaid és alamizsnáid emlékeztetőül feljutottak Isten elé, most azért küldj embereket Joppéba, és hívasd magadhoz azt a Simont, akit Péternek is hívnak, ez a Péter vendég egy Simon nevű bőrműves házában a tenger partján.” (ApCsel 10,4–6.) Kornéliusz azonnal útnak indította két szolgáját

egy hűséges istenfélő katona társaságában. Másnap délben, amikor a százados emberei már közeledtek a város felé, Péter pedig a bőrműves házában imádkozott, egy váratlan látomás tárult elé. Láta, hogy megnyílik az ég, és valami lepedőféle ereszkedik le előtte megrakva különböző állatokkal, majd egy hangot hallott: „*Kelj fel Péter, vágd le őket, és egyél belőlük!*” Péter ekkor tiltakozott, hiszen a zsidók számára tisztátalannak minősített állatok húsát nem fogyasztotta. Ekkor az a hang másodszor is szólt hozzá: „*Isten ezeket tisztává tette, ezért ne tekintsd szentségtelennek!*” Ezután Péter éppen azon gondolkodott, mit jelenthet ez a látomás, amikor Kornéliusz emberei a ház kapujához érkeztek, és bekiáltottak Simon Péter után érdeklődve. Közben a Lélek újra szólt Péternek: három ember keres téged, töprengés nélkül menj el velük, mert én küldtem őket hozzád. Másnap Péter néhány testvér kíséretében útra kelt, és a következő nap meg is érkeztek Cézáréába. Kornéliusz közben összehívta házába rokonait, barátait, és együtt várták Péter érkezését. Amikor Péter belépett a házba, Kornéliusz elébe ment, és leborult a lába előtt, hogy imádjá őt. Péter azonnal tiltakozva felemelte, és azt mondta: „*Állj fel, hiszen én is csak ember vagyok!*” Érzékeltette vele, hogy az imádat egyedül csak Istent illeti meg. Nos, miután Kornéliusz

részletesen elmondta neki látomását, azzal fejezte be: „*most tehát mindannyian itt állunk az Isten előtt, hogy meghallgassunk téged: mondj el nekünk mindent, AMIT AZ ÚR PARANCSOLT NEKED.*”

Drága magyar testvéreim, ekkor Péter ajkáról örökkévaló igazságok hangzottak el: „*Most már igazán értem, hogy Isten előtt mindenki egyforma. Ő nem kivételezik senkivel. Ha valaki tiszteli Istent, és azt teszi, ami igaz és jó, akkor azt az embert Isten elfogadja, bármelyik néphez tartozik is. Az örömhír továbbadását reánk bízta, ami arról szól, hogy Krisztus Úr mindennek fölött, és hogy általa kaphatunk békességet. Miután Jézust a keresztfára szegezve megölték, Isten a harmadik napon feltámasztotta, és világosan megmutatta Őt az embereknek. DE NEM MINDENKINEK, csak azoknak, akiket Isten előre kiválasztott, hogy Jézus feltámasztásáról a többieknek beszéljenek. Ő parancsolta meg tehát nekünk, hogy mondjuk el mindenkinek...!*” Miközben Péter még beszélt, a Szent Szellem leszállt mindenkire, és a zsidó hívők nagy csodálkozással vették tudomásul, hogy Isten kegyelmébe fogadta a pogányokat is. Adja Isten, hogy értse meg a mi drága magyar népünk is, hogy egy napon minden földi értéket itt kell hagynunk. Boldogságunkat egyedül csak Tőle várjuk. Ha ez így történik, megnyerjük már itt e földön a dicsőséges, Isten áldotta örök jövőndőt.

Horváth Csaba

PIZSAMAOSZTÁS

A focipálya sarkánál futottunk össze. Merre jár, Erzsi néni? – szólítottam meg. Megyek az uramhoz a temetőbe, válaszolta. Késő délután volt. A nap már lemenőben, s vörösre festette a felhőket. Ott mintha meghasadt volna az ég kupolája, és valami átszivárgott, áttetszett volna abból a fényességből, ami azon túl van. Nem akartam kiigazítani Erzsi néni, hogy így, ahogy mondta, nem helyes. Nekünk, keresztényeknek egy urunk van, és az Jézus Krisztus. Magának férje, volt férje volt, nem ura, akartam mondani, de aztán csak ennyit mondtam együttérzően: jól teszi. Nemsokára halottak napja meg világítás, aztán rendbe akarom tenni a sírt. Igen, bólogattam. Elnéztem a focipályán sivalkodó labdázó gyerekeket és fiatalokat. Sokszor csak a sírokat akarjuk rendbe tenni. Az életünket nem. Világítani készülünk, de nem kell a Világ Világossága vagy az örök világosság. Vi-

szem a kisunokámat is, hogy szokja, hogy eljöjjön a temetőbe, a tatához. Igen, az nagyon fontos. Mi a neved, pici lány? – kérdeztem, és leguggoltam a hétéves forma kislányhoz. Kitti, mosolygott rám. Szép neved van. Nem kéne már otthon lenned és várni, hogy anyuka kiossza a pizzamákat? Felkacagott. Nem. Nálunk nem osztja anya a pizzamákat. Elmosolyodtam, és visszafordítottam tekintetemet a focipályára. Tudod, amikor én gyerek voltam, egy ehhez hasonló focipálya mellett laktam. Amikor kimentünk nyaranta játszani, azt hittük, a napnak sohasem lesz vége. Azt hittük, hogy a végtelenségig a pályán játszhatunk, hogy a nap sohasem fog lemenni. Csodálatos érzés volt így kimenni a pályára és elhinni, hogy miénk a tér, miénk a pálya, mi vagyunk a menők. Aztán esteledett. Hamarabb, mint gondoltuk vagy számítottunk rá. És akkor lassacskán megjelentek a szülők,

nagyszülők, és sorra szólították a gyerekeiket. Ilyenkor mi, nagyobbak, csúfolódva kergettük le a nagy pályáról a kisebbeket, hogy tűnés haza, mert anyuka már osztogatja a pizsamákat, gyerünk, le a pályáról! És volt pizsamaosztás? Volt, ahol volt. Csíkos pizsamád volt? Volt olyan is. Az klassz. Felegyenesedtem. Tudja, Erzsi néni, a halál és elmúlás olyan, mint a pizsamaosztás. Ezt most elmondhatom itt, az utcán beszélgetve, mert ugyebár a temetési beszédben csak nem fogalmazok így. A pályán ott vagyunk mind. Nagyok, kicsik, fiatalok, idősebbek, ki játszik, ki csak kibicel, és a padról, árokparról ordítózik, hogy hogy kellett volna berúgni a gólt. Szóval sokfélék vagyunk. De legyünk bár különbözőek, ugyanaz alatt az ég alatt játszunk, vagy éppen csak szemléljük a játékot, és az alkony egyformán érint bennünket. Aztán szólítanak, és osztják a mennyei pizsamákat. Az pedig a fehér ruha. A bűnbocsánat, üdvösség ruhája. Pap bácsi, szólított meg Kitti. És olyan nem volt, akit nem szólítottak, mert nem volt apukája, anyukája? De igen. Volt. Nagyon sok. Akit nem szólítottak haza. Azok nem kaptak pizsamát? Nem tudom. Volt pizsamájuk, saját, de nem olyan, amit az apjuktól, anyjuktól kaptak. Nem tudom, milyen érzés volt abban aludni. Annyiban különböztünk azoktól, hogy mi meghallottuk a hívó szót. Válaszoltunk és engedelmeskedtünk. Tudtuk, hogy van egy apánk, anyánk, és van otthonunk, ahová hazamehetünk. Nemcsak játékosok voltunk, hanem gyermekek is, egy apának a gyermekei, tulajdonai valakinek, nemcsak csatagoltunk, sodródtunk, hanem hazamentünk. Volt hova hazamenni. És jó volt otthon. Csak az kapott, aki szépen játszott, és sok gólt rúgott? Nem drága. Te sok gólt rúgtál? Inkább kapufákat, feleltem. De ott voltam a pályán. Nem érdekelte apámat soha, hány gólt rúgtam. Hanem? A sérüléseim érdekelték, ha megrúgtak, vagy beleestem egy üvegbe, és csúnyán megvágta magam. Akkor bekötözött? Igen. És a lányok? Azok majd a mennyországban virágos pizsamát kapnak majd? Leguggoltam a pici lányhoz. Igen. Azt hiszem, virágosat fognak kapni. Az jó. Én szeretem a virágokat. És milyen virág lesz a pizsamámon a mennyben? – kérdezett tovább Kitti. Becsuktam a szemem. Gyöngyvirág, azt hiszem. Jaj, az jó, az a kedvenc virágom! Miért csuktad be a szemed? Tudsz Istennel beszélni? Inkább csak hallgatni Istenre. És szokott veled beszélni? Igen. És hallod is? Néha. Nem az Isten szájával van a baj, hanem a fülemmel. Felkacagott. Vicces vagy. Tudtad, hogy a gyöngyvirág mérgező? Nem. Tényleg az? Tényleg van benne

méreg. Hogy lehet ilyen szép virág mérgező? Miért teremtett Isten ilyen szép virágot akkor, és mérget bele? Nekünk méreg, embereknek. Lehet, a virágnak szükséges az a vegyület, hogy életben maradjon, hogy biztosítsa az anyagcserét, hogy szép legyen, hogy tündököljön, hogy te meg én megcsodálhassuk. Tényleg? Talán, nem tudom. Pap vagyok, nem biológus. És a kígyó, amelyiknek mérge van? Mi van vele? Azt is Isten teremtette? Feltételezem. Miért? Hogy megvédje magát. Különböztudat, hogy nagyon sok gyógyszernek kígyóméreg az alapja? Akkor nem is olyan rossz dolog? Nem egyértelműen rossz. A jó dolgokat is lehet rosszra használni. A teremtéskor az Édenkertet csak jóra lehetett felhasználni, mivel a rosszat nem ismerték. Nem akarta Isten, hogy az ember megismerje a rosszat. Együtt néztük a labdázókat a pályán. Hallod Kitti, te az előbb azt kérdezted tőlem, hogy a virágoknak, csúszómászóknak miért van mérgük. Nézd meg ezeket a gyerekeket. Például azokat ott. Mindjárt összeverekednek. És miért? Egy labda miatt. Tele van a szívük méreggel. Haraggal. Indulattal. Dühvel. Az is igaz, hogy nem mindegyikből lesz orvos, mérnök, ügyvéd, üzletember, némelyikből csavargó vagy tolvaj vagy gyilkos is lehet. De egyenlő esélyekkel indulhatnak, még ha nem is egyenlő háttérrel. Amikor hazamennek, tévézhetnek vagy tanulhatnak, olvashatnak. Ezt maguk választják. Az idejükkel és az eszüikkel maguk gazdálkodnak. A döntést senki nem hozhatja meg helyettük. Az emberben is van méreg? Igen. Mikor? Amikor már a világra jövünk. Tényleg? Tényleg. Az én szívemben is? Igen, ott is. Akkor vigyáznom kellene. Igen. Vigyáznunk kell a szívünkre. De én sokat szoktam veszekedni a testvéreimmel. Meg a babáimmal is. Még a hajukat is megcibálom, amikor rossz teát főznek. Pedig csak játék, igaz? Igaz, horgasztotta le a fejét Kitti. Ma este szépen beszélek velük. Megígérem, pap bácsi. Örülök, hogy találkoztunk, Erzsi néni. Vasárnap akkor megemlékezünk Józsi bácsiról. Istenhozzádót intettem, és tovább haladtam az alkony felé. A nap vöröslő kapunak látszott, ahogy a látóhatár alá bukkott. Józsi bácsi vajon átment-e már az aranykapun, vagy még mindig a temetőben van? – kérdeztem gondolatban. Elnéztem a pályát. Boldogok voltak. Ott álltak a pályán, és a nap utolsó sugarait élvezték. Söhajtottam és megfordultam. Ideje hazamennem. Vajon ezeknek ki fogja elmondani, hogy az éjszaka a hajnal előtt a legsötétebb? Messziről hallottam Kitti kacagását.

Brittich Erzsébet**MŰVÉSZCSALÁD**

Vízszintes: 1. Itt tanított függ. 19. 11. Üreg 12. Összevissza elnyű 13. Függ. 19. felesége, grafikus, illusztrátor (1848–1930) 15. Volt 16. Egy kas páros betűi 17. Takács Mihály 18. Vízpipa vége! 19. Fluor vegyjele 20. A mellékelt reprodukción látható festmény címe 23. Kötőszó 24. Spanyol és horvát gépkocsijelzés 26. Egymást követő magánhangzók 27. Létezik 29. Határozott névelő 30. Király, franciául 31. Függ. 19. és vízsz. 13. idősebbik fia, festő, a rézkarc felfedezője, könyvet írt apja életéről (1885–1954) 34. Tárgyrag 35. Német személyes névmás 36. Kálium vj. 37. Liter 38. ... Ferenc, magyar válogatott futballista volt 40. Függ. 19. és vízsz. 13. lánya, textilművész (1890–1957) 43. Vízsz. 40. ikertestvére, szobrász, leírásai, emlékezései irodalmi értékűek 44. Mint vízsz. 37. 45. Cinege egynemű betűi 46. Divat, angolul 48. Kicsinyítő képző 51. Egész

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		↓
	11					12					
13					14					15	
	16				17			18			
19		20		21			22			23	
24	25		26			27	28		29		
30				31	32			33		34	
35			36		37		38		39		
40		41		42		43				44	
45				46	47				48		
		49	50						51		
↙											

Függőleges: 1. Nitrogén vj. 2. Éppen csak hogy 3. Sokszor előfordul 4. Összevissza lyukas 5. Budapesti Közlekedési Központ 6. Dehogy! 7. Patkóbél 8. Angol sárga félig! 9. Észak-afrikai főváros 10. Rohanva menekül 13. Félig fa! 14. Eminescu verse 19. A mellékelt reprodukción látható kép festője, a vízsz. 1. meghatározó egyénisége (1862–1917) 21. Etap 22. Kérdőszócska 25. Vájat, mely elősegíti a pontos illeszkedést 28. Győr-Moson-Sopron megyei település 29. Határozott névelő 32. Rangjelző 33. A közmondás szerint ez a lelke mindennek 36. Kilométer 39. A győzelem istennője az ókori görögöknél 41. Lángol 42. Összevissza irt 43. Az egyik oldal 47. Vés (ék. h.) 49. Kelvin 50. Dehogy!

Augusztusi keresztrejtvényünk megfejtése:

Vízszintes: 1. Kölcsey Egyesület 14. Gödöllő 23. Kolozsvár 33. Kétegyháza 42. Márki Sándor 51. Szeged 53. Arad

FELHÍVÁS

Kedves olvasónk, munkatársunk!

A *Szövétnék* decemberi számában a szilveszter szellemében, mosolyogva, kacagva szeretnénk búcsúztatni az óévet. Ehhez szükségünk van humoros, vidámságot sugárzó anyagokra: humoreszkekre, vicces történetekre, anekdotákra, versekre, rajzokra, fotókra. Azt is írd meg, ha történt Veled valami vicces az elmúlt évben! Ezekhez kérjük segítségedet. 2018. november 20-ig várjuk munkáidat a juhaszbela50@gmail.com e-mail címre.

A Szerkesztőbizottság

Szabó István

KERES(D) A NŐ(T)!

Mottó:

*„Ami lent van, megfelel annak, ami fent van, és
ami fent van, az megfelel annak, ami lent van, hogy
az Egy varázsolatának műveletét végrehajtsa.”*

(a Tabula Smaragdinából)

Az emberi természet örök, csak a világ változik.
Nagy királyunk, Szent István I. törvénykönyvében (1001 körül) bukkanunk a furcsa, már-már meghökkenítő 30. törvénycikkre. Szó szerint idézzük:

„Azokról, akik feleségük elől külföldre menekülnek

Hogy mindkét nem meghatározott törvény alatt maradjon és minden jogtalanság nélkül élhessen, ebben a királyi törvényben elrendeltük, hogyha valaki szemtelenségből feleségének megutálása miatt hazájából elmenekül, az asszony mindent, ami férjének birtokában volt, bírjon mindaddig, amíg férjét vissza akarja várni, és senki se merészkedjék őt más házasságba kényszeríteni. És ha magától férjhez akar menni, szabad legyen neki az őt megillető ruhákat magához véve, és egyéb javakat otthagya, házasságra lépni. És ha férj ezt hallván visszatér, ne legyen neki szabad más feleséget venni az övéen kívül, csak a püspök engedélyével.”

Na mármost: a férj, a család ura, a teremtés koronája elszelel az asszony elől. A harcias, vakmerő, halálmegvető magyar vitéz angolosan lelép, sutttyomban, egyenesen külföldre. Csak minél messzebbre a meghitt családi fészektől, bele az

okostelefontalan, interpolmentes, egyébként is akta nélküli, írástudatlan távoli semmibe. Akkor, amikor még kétszáz év múlva is így fohászkodtak tőlünk nyugatabbra: a magyarok nyilaitól ments meg Uram minket! A férjek szökése nem lehetett kivételes eset, ha már törvény kellett, hogy szabályozza.

Enyhén szólva, bizarr!

Kicsit csipegezzünk a magyar történelemből. Tanulság? Hát ideje lenne már a férfiemancipációra is gondolni.

Ott van Bánk bán. S persze, II. Endre. Akiről, elég szabatosan, Petőfi azt állította, hogy papucs alatt nyögött az istenteremtette. Székely kisdíakom így írt egy röpdolgozat kulminációs pontján: „...és akkor Bánk bá' jól bédöfködött Gertrudisba.” Azt nem írta, hogy mivel döfködött bé a bá, és miért. Ó, távoli, misztikus középkor!

Apafi Mihály fejedelemről meg azt mondta Kucsuk pasa: úgy látszik, a feleségénél tartja az eszét. A feleség, Bornemissza Anna, korának leg híresebb háziasszonya, gazdasszonya volt. Elég, ha belelapozunk szakácskönyvébe, máris fokozódik nyálelválasztásunk. Cserei Mihály vagy Apor Péter nem átalították azt állítani, hogy a fejedelem, a rengeteg bor által gerjesztett gyakori tudatmó-

dosulásai következtében olykor elverte az aszszonyt. Lehet, de azt is híresztelték Erdély-szerte, hogy a fejedelemasszony gatyába, sőt, egyenesen gatyából rázta nagyságos urát. Volt-é szavahihe-tő szemtanú? Ki tudja? Ó, távoli, misztikus kora újkor!

A '48-as szabadságharc talán legharciasabb, legvakmerőbb, leghalálmegvetőbb hőroza a gyergyószentmiklósi születésű Földváry Károly ezredes volt. A váci csatát, szinte esélytelen helyzetből, úgy nyerte meg, hogy a legendás 3. és 9. zászlóalj élén nekirohant az osztrák ágyúk torká-nak, bele a szuronyokba és golyózáporba. Ám mit tesz az az átkozott turáni átok? Ezt teszi: állítólag valakik – viccből, heccből – tudatták a rettenthe-tetlen oroszlánal, hogy felesége, született Thúry Borbála, bármely pillanatban a helyszínre érkez-het. Aki alig 12 esztendővel volt idősebb a „leg-bátrabb magyarnál”, illetve, bocsánat, az ezredes késett a születéssel tizenkét évet. A hős egy pil-lanatig sem habozott. Menekülés előre, bárhová, minél gyorsabban el innét! Ilyenkor mondják ro-mantikus írók, hogy még a halál is elfedé szemeit e látvány láttán. Jellemző, hogy Földváry szoron-gattatásán az a Jókai Mór is szívesen csemegé-zett, akin viszont Petőfi verte el a port Laborfalvy Móriccá nevezve át, és aki saját szülőanyja elől menekült, Laborfalvy Rózával együtt, valahol Budán. Évek múlva – nyilván aljas pletyka ez! – Róza elől is szökött (volna), de nem sikerült. Ám legalább szépen megideologizálta. Például: „A férfi sorsa a nő.” Vagy: „Minden elkövetett hőstett s minden elmulasztott hőstett asszony munkája volt.”

De ha már itt tartunk, Kossuth is menekült. Nemcsak a biztos akasztófa, hanem Terézia aszszony örökös féltő aggodása elől is. Ezt sejteti Görgei, Jókai (megint!), aztán Móricz Zsigmond és Cseres Tibor. Kossuthnak már elege lett abból, hogy annyira óvják. Meszlényi Terézia akkor is meg akarta menteni őt, ha éppen nem volt kitől, vagy ahogy az egyszeri orvos mondta a kornyadozó székelynék: Én kigyógyítom magát, ha bele-döglök is! Ó, távoli, misztikus újkor!

Most a csillagok magasságából szálljunk le a földre, pontosabban a kukoricaföldre. Az én drá-ga, jó, feledhetetlen keresztapám is elbujdosott az asszony elől kukoricatörés közben. Valahogy mindig úgy alakult, hogy keresztanyám jócskán megelőzte. És valahogy mindig úgy alakult, hogy ezt szakadatlanul szóvá is tette, a gyakran ismételtetett szónoki kérdéssel indítva: De hogy lét-özik az, Feri, hogy te mindig lemaradsz? Hogy

létözik, hogy én kéccör annyit letörök, mint te? Keresztapám erre úgy érvelt, hogy az ő ujjai – ezt te is tudhatod, Ilon, ha akarod! – akkor nagyon ügyesek, mikor klánétázik, orgonál a templom-ban (kántor volt), hegedűt hangol vagy szív-szaggató halotti búcsúztatókat ír. Ezt nem kellett volna mondanía. Épp azé – csapott le a hitves –, aki ilyenöket tud, az hogy nem képes elbánni a kukoricacsúvel?! Mindezeket már jó 30-40 méter-ről tudatták egymással, a fél határ hallotta. Oszt ezután körösztantyád kezdte előrül a kotkodá-csolást – mondta a tehetségekben megáldott, ám kukoricaidegen férfiú. És egyszer csak elege lett! A keresztzülő hirtelen ötlettől áthatva úgy tett, mintha valakivel beszélgetne: Biztos ez, Lajos bácsi? – kérdezte jó hangosan, tagolva. Válasz: valami érthetetlen mormogás, zúgás, rotyogás, berre-gés. Pont most, a fene önné mög?! Válasz: valami vartyogás, mekegés, brummogás, hümmögés, kutyaugatásféle. De hát itt a törés, gyün az eső, sietni köll, Lajos bácsi! Válasz: mint eddig. Vissza-felé mondott szavak, halandzsázás, krárogás, egy bika után vágyódó tehén bőgésével színesítve. Keresztanyámat ölte a kíváncsiság: De hát kivel beszélgetöl, Feri!?

Az önbecsülésében megtépázott ember átordí-tott a kukoricarengetegen: Azonnal hívat a plé-bányos úr, mingyán gyüvök! Dehogy hívatna őt a plébányos úr, de még ő alakította a sebtében ki-talált Lajos bácsi hangját is. S a drága, jó, feledhe-tetlen keresztatya elcsörtetett toronyiránt, tíz perc múlva már a kocsmában volt, jót sörözött, ez-az, még biliárdozott is egyet... és jó két óra teltevel visszament a kukoricák világába. Közben otthon megberetváltkozott. Ezen úgyis túl kell esni, leg-alább addig is telik az idő. Elvégre a papnál járt Tornyan! A Nagyvarjas-Tornya táv majd négy ki-lométer.

A határban már várta az indulatos kérdés, amit előre tudott: Hát te hun vótá ennyi ideig? Felelet: Tornyan. Biciklivel. És elmesélte, hogy megmos-dott, beretváltkozott, másik ruhát vett, és egy régi, halotti búcsúztatókkal teli irkát vitt a plébános úr-nak. Oszt minek köllött az neki? Válasz: Azé, mer a tornyai kántornak elmönt a verselhetnékje (azaz elhagyta a múzsa), oszt mégiscsak össze köll üs-sön valamit a temetésre. Ki halt mög? Tuggya a fene, de nagyon halálán van. Én ugyan nem kér-dözgettem, siettem ide vissza! És ekkor csoda tör-tént, keresztanyám elérzékenyült. Meghatódott. Hogy az ú ura mégis nagyon szereti útet, milyen gyorsan mögjárta Tornyát, mán itt is van, oszt nem is övött szögény. Üjjé le, pihennyé! – mondta

lágyan. Keresztapám teljes meggyőződéssel, rögtön, elszántan pihenni kezdett. Elvégre a biliárdozás, meg a poharak emelgetése is munka. Önerzetesen, férfibecsületében önmagát újjáépítve, jogos önvédelemből pihent, diadalmasan. Ezt a mutatványt pár év múlva megismételte, mert keresztanyám még akkorra se tudta meg, micsoda zseniális rögtönzésekre képes a kreatív magyar elme, ha szökni kell az asszonytól.

Ó, távoli, misztikus jelenkor! Mert az emberi természet örök, csak a világ változik...

Feltétlenül ajánlott könyvészet:

Prohászka Lajos *Vándor és bujdosó* című nemzetismereti tanulmánya,

valamint Madách Imre összes művei, hiánytalanul

és Kisfaludy Károly *A bánkódó férj* c. szociográfiái balladája.

Kövér Péter

A LUSTASÁG CSIMBORASSZÓJA, AVAGY KIMUTATTA A VÖRÖSRE FESTETT OROSZLÁNKÖRMEIT

Vannak történetek, amelyeknél nem lehetsz lusta, amelyeket be kell vezetni, elő kell készíteni, meg kell támogatni, és vannak történetek, amelyek megállnak maguktól is. Más nem is kell hozzá. Ezekhez csak én kellek. Ezért, ha szükséged van rám, és keresnél, megtalálasz ugyanott, ahol voltam akkor, amikor nem volt szükséged rám. Ilyenekből adnék át egy csokrot, hogy tűzd a kalapod mellé.

Ismered a történetet a vörösre festett oroszlánkörmökről? Nem? Bevezetem, pedig megáll magától is!

Akkor történt, amikor még ártatlan, friss és üde voltam. Most meg már nem egészen. A hajam ősz, és a bőröm száraz. Ez utóbbi főleg a törülközőre vezethető vissza. Korábban erre Niveát használtam, most Voltaren Fortét mint body lotion. Ártatlan se vagyok már, mert megártott az élet. Ez a hajsza...! Egy napon úgyis vége lesz, de az összes többi napon még nem, ezért most megünnepelem a születnapomat nagy nekifutással. Hallottam, hogy ez jól tesz az egészségnek. A tudósok bebizonyították, hogy akinek több születésnapja van, az tovább él. Fiatalként optimista voltam, és még azt hirdettem, hogy ez a legjobb hely a világon, most meg pont ettől félek. Amióta felnőttem, és már nem a két végemen nővök tovább, hanem középen, rájöttem, hogy nem kell mindent elhinne, amit gondolok! Olyan régen születtem, hogy gyereként én még kint játszottam. Én már nem hiszek el mindent. Azt is megtanultam, hogy ha az élet akadályokat görgöt az utadba, ne légy lusta.

Ne feküdj le az árnyékukban, mássz fel rájuk nyugodtan, és élvezd a kilátást. Ezt teszi a tapasztalat. De idővel már nem akarod a mindenséget megváltoztatni. Lustaságból. Nem ülsz fel mindenféle divatnak, híreszteléseknek, reklámnak. (A reklám mindig jó, kivéve a nekrológot.) Profik manipulálnak. Ne dőlj be nekik! Ne siesd el! A Titanicot is profik építették, míg Noé amatőr volt.

Az optimizmusom irányít. A temetőben ki van írva: „Feltámadunk!” A sarki kocsmában ki van írva: „Sosem halunk meg!” Tehát irány a kocsmá. Tapasztalat! Végül is nem vagyok tevé, hogy egy hétig dolgozzam ivás nélkül. Tudjuk, a jók halnak meg előbb! Szinte szégyellem magam, úgy látszik, ehhez is lusta voltam. Pedig tudom, hogy a lustaság a kereszténység hét fő bűne közül az egyik, az ördög párnája. Meg van írva!

De most őszintén! Olyan nagy bűn ez? Ugyan hagyjál már! Előre pihenni az elfáradás előtt. Mi van abban? Holnaputánra halasztani, amit holnap megtehetsz? Nem tudom. Csak az el nem végzett munka nem vész kárba. A semmittevés sem igazán könnyű, mert óriási a konkurencia. Nálam, ha egy távolság hosszabb, mint az autó, akkor oda autóval megyek. Lustaságból! Ez is egy olyan ördögtől való, hálátlan, ateista gondolat, amelyikért nincs kinek hálát adni. Nem mondhatod, hogy „hála Istennek.” De hogy ez most egy fő bűn?! Mint a kevélység vagy az irigység. Még a fősvénységet is megértem. Marad még a bujaság. De a lustaság? Ha mondjuk lusta vagy bujálkodni?

Karrier? Ranglétra? Ehhez is motiváció kell. Akkor halt ki belőlem, amikor meggondolatlan igyekezet után föltornáztam magam, és a főnök jobbkeze lettem. Aztán kiderült, hogy a főnök onanista!

Nos, ezen még tovább agyalhatnék, de az is munka, nem igaz? A Praktikerben azok vásárolnak, akik szívesen barkácsolnak. Akik szívesen néznek másokat, hogy barkácsolnak, azok inkább a Teorétikerben vásárolnak. És amit te lustaságnak nevezel, az nálam csak az energiatakarékos módusz. Azért van, aki pénzért mindenre képes. Még dolgozni is. Ismerek konzekvens kivételeket is. Náluk a nihilizmus elvi kérdés. Vagy genetikailag örökölt. Vagy beléjük nevelték. Vagy megfertőzte őket. Vagy csak egyszerűen egy lusta disznó! Ha valakinek egy héten már négy napja nincs kedve dolgozni, akkor az már péntek. (Tudjuk Robinsontól.)

Én az átkosban szocializálódtam. A munkamorálom akkor rögzült belém. Nem lustaság! Munkamorál! De nem csak nekem. Annyi volt a naplopó, hogy napfogyatkozást okozott. Tudod, mi volt a különbség a kommunista dolgozó és a hózentróger között? A hóze! Klasszikus korszak volt. A párttagoknak klassz, a népnek meg kuss. A nép annyira nem merte kinyitni a száját, hogy még a fogát is alulról húzták. A szocializmusban az állam uralkodik, a kommunizmusban az állam felkopik! Beláttuk, hogy a két rendszer inkompatibilis. A kommunista rendszer és az idegrendszer. Az életszínvonal szárnyalt. Minél magasabbról nézted, annál kisebbnek tűnt. A korszak tragédiája, hogy a Titanic süllyedt el, és nem az Aurora! Megtanították az iskolában, hogy a kapitalizmus az ember ember általi kizsákmányolása. Mi pedig megéltük, hogy a kommunizmus meg ennek a fordítottja! Semmi se volt. Még csikó sem, és pedig azért nem, mert lóf@sz sem volt! Az is gyanús volt, hogyan oszlott meg a német marxista, Marx Károly életműve a két német állam között. A Német Demokratikus Köztársaságnak jutott a „Kommunista kiáltvány”, Nyugat-Németországnak meg a „Tőke!”

Már Karinthy megmondta: „Amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra. Ergo (morgó, vigyorgó), ha ma megteheted, hogy valamit holnapra halasztasz, akkor halaszd el még ma!”

Oscar Wilde sosem halasztott valamit holnapra, amit holnaputánra halaszthatott. Beosztotta az idejét!

Bill Gates (a világ leggazdagabb lustája) úgy jutott messzire, hogy a legnehezebb feladathoz min-

dig lusta munkatársat jelölt ki, mert az megtalálta a legrövidebb utat. A lustaság pozitívuma, hogy találékonnyá tesz. Minél magasabb az IQ-d, annál jobban elvagy a gondolataiddal a semmittevés közben. Nem bonyolódasz pótcselekvésekbe. A semmittevés tehát nem tétlenség. Annál könnyebben találsz kifogást a henyéléshez. A lényeg, hogy nem unatkozol. A sok munkába viszont bele lehet unni, és mint ilyen, a munka ellensége a velős gondolatoknak. A lustaság viszi előbbre a világot, és nem igaz, hogy az elkövetőjére hárul vissza, még ha a kényelemszeretet egy önző formája is.

Nem csupán emberi tulajdonság. Állati is. Pl. „lusta lajhár”. De azért mégis főleg emberi. Pl. „lusta disznó!”

Órákig mozdulatlanul el tudom nézni (mozgásérzékelővel bizonyíthatóan), hogy valaki hanyaszorgalommal dolgozik, és közben jólesik hallgatni a La Fontaine-i tücsökzenét. A bika jegyében születtem. A bikák emblematikusan lusták, de tudják azt, hogy mi kell nekik. Mi kell? Egy orvosság a lustaság ellen! Mikor kell? Később!

Utálatos egy dolog ez a lustaság. Fúj, de utálok! Személy szerint azt utálok benne, hogy utálok a feladataimat, a hitványságomat, a gyengeségemet, az egész napot, az egész lustaságomat és a végén az egész magamat is. Hát, ez végképp nem motiváló. A „semmittevés - időpocsékolás - halogatás” tripártitumának győzelme a nemesebb „cél - motiváció - cselekvés” triponján. Az egészben az a legelviselhetetlenebb, hogy ahelyett, hogy nyugodtan kérődznél és lazítanál, szemrehányásokat teszel magadnak a cselekvés elodázásáért. Büntüdatod van, mert olvastad az Ószövetségben, hogy ez bűn. A lelkiismereted lázong, és oda a nyugalom. Logikus büntetése lenne a semmittevőnek, hogy ezért bezárják, és ne csinálhasson semmit. Hogy ne lehessen „burn out”-ja. És írja le százszor, hogy nem szép lustának lenni. Egyszer leírja, és alá kilencvenkilenc lehozójel!

A lusta költő lehever az Olimposz árnyékában, és azt kérdi: „Itt most fel kell cipelnem a tehetségem, vagy leküldik értem a szárnyas lovat?” Aztán azt költi, hogy azért kel fel korán, hogy több ideje legyen kipihenni magát. Mert mindig vár rá egy feladat. Hadd várjon! Olyan nincs, hogy nincs mit csinálnia. Olyankor levetkőzik, és vigyáz a ruháira.

Nincs minek tagadnom, szeretek lustálkodni – a legjobb négylábú barátom az ágyam –, de azért vannak nálam lustábbak is. Hallottam olyanról, akinek megalszik a tej a szájában. Olyanról is, aki a végítéletnél lusta feltámadni. Olyanról, aki ráült

véletlenül a tökére, és estig lusta volt felállni, de amit a minap láttam, hát azon nagyon elcsodálkoztam. Ítéld meg magad!

A hiúság ugyan nem fő bűn, de mégis! Nem való. Hát erről beszélnek el egy megfigyelést.

Egy banánhéj volt az oka. Megtörtént. Elcsúszott rajta, és be kellett gipszelni a kezét. Csak az ujjai körmei látszottak ki belőle, de azok szépen ki voltak lakkozva vörösre. Nemcsak hiú, de vicces is, gondoltam. Szemrevaló, csinos, fiatal lány volt. Jól állt a lábán a magas sarkú szandál. Természetesen a két kikandikáló lábujjköröm is vörös volt.

Aszorté a gipszből kilátszó körmökhöz, az ajakrúszhoz és a kistáskához. Topp! A bókók záporra enyhítette a fájdalmat, amit a túsarkú szandál szorítása okozott. Alig várta, hogy levehesse... már az autóban. Hát mit látok? Azt látom, hogy csak az első két lábujjkörme piroslik (a nagylábujj és a mutatólábujj). A másik három (a középső-, a gyűrűs- és a kis lábujj) natúrban maradt. Amikor rákérdeztem, bevallotta, hogy lusta volt hozzá, hiszen azok nem látszottak ki a szandálból! Azokat az oroszláncörmöket nem mutatta ki! Végül is a lajhárnak is csak két ujj van.

Oktatás

Rogoz Marianna

TANÉVKEZDÉS ISMÉT

Lassan sárgulnak, majd rozsdaszínűvé válnak a falevelek. Beköszönt az ősz, és tudjuk, hogy ez egy új tanévkezdést is jelent.

Megszólal a csengő, és az addig csendes iskolaudvar egyszerre zajossá válik. Megtelik régi és új diákokkal, valamint szülőkkel, akik közül sokan egykori diákjai ugyanannak az iskolának. És ott vannak a pedagógusok is.

Habár a hullani készülő levelek az elmúlást juttatják eszünkbe, ez itt egy új kezdet.

Jelentős pillanat a legkisebbek számára, akik először lépik át az iskola, majd a tanterem küszöbét. Rádöbbennek, hogy más gyerekekkel együtt fogják eltölteni az elkövetkező órákat, testvérek, szülők, nagyszülők nélkül. Ez pedig így fog ismétlődni júniusig, kisebb-nagyobb szünetekkel. Kihívások várnak rájuk, sok újdonsággal ismerkednek meg, rengeteg információra tesznek szert. Megtanulnak írni, olvasni, számolni, s emellett szabályokat alkalmazni úgy, hogy közben nemcsak saját magukra figyelnek, hanem közösségükre is.

De nem csupán a kisdiákok vannak megilletődve. A nagyobbaktól is rengeteg kérdést hallani, mert bizony ők is izgulnak. Őket vajon milyen újdonságok várják, lesz-e új osztálytársuk, hát új ta-

nárunk, ki fogja tanítani ezt vagy azt a tantárgyat? Hány órájuk lesz egy héten? Lesz-e osztálykirándulás ebben a tanévben? Részt vehetnek-e majd táborokban? Mikor kerül sor az „iskola másként” hétre, és milyen tevékenységeket tartogat majd számukra? Ebben a tanévben vajon mikor vizsgázunk, milyenek lesznek a tételek? Ez utóbbiak már a legnagyobbakat foglalkoztató kérdések.

Aztán telnek a napok, és a kezdeti izgulást, idegenkedést felváltja a megszokás, a beilleszkedés. Olyannyira, hogy most már a kérdéseket vélemények váltják fel. Hallani lehet, amint egyik-másik diák pozitív vagy negatív jelzővel illeti osztálytársát, sőt a pedagógusokról is alakul vélemény. Még ha azt másképpen is fogalmazzák. A minap a következő kijelentésre lettem figyelmes: „A régi oszinak mertem feleselni!” Igen, hát ezen el lehet gondolkodni. Ez most jó vagy rossz? Kinek jó, és kinek rossz? A réginek, az újnak vagy éppen neki, a diáknak?

Az viszont már mindenképpen pozitívum, hogy volt összehasonlítási alapja, és ez meg is valósult. Így sikerül az iskolának, természetesen a szülőkkel, a családdal együtt, nemcsak tanítani, hanem alakítani, nevelni a jövő nemzedékét!

Nyári Andrea

ÉVKEZDŐ SZAKMAI MŰHELY A CSIKY GERGELY FŐGIMNÁZIUM PEDAGÓGUSAI SZÁMÁRA

TAPASZTALATCSERE, FRISS ÖTLETEK, KOMMUNIKÁCIÓ, JÓKEDV

Rendhagyó módon kezdődött a 2018–2019-es tanév a Csikey Gergely Főgimnázium pedagógusai számára. A Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatásával szakmai műhelygyakorlaton vehetett részt iskolánk 30 dolgozója. A megszokott környezetből kiszakadva Aranyoson töltöttünk három napot, ahol nem passzív kikapcsolódás, hanem komoly munka várt mindannyiunkra.

Major Zsolt budapesti pszichológus irányításával interaktív játékokon keresztül ismerkedtünk meg számos olyan módszerrel, amelyet hatékonyan bevethetünk osztályfőnöki órákon, illetve tanórákon. A továbbképzésnek azonban nem ez volt az egyetlen célja. A leglényegesebb haszna az egymásra való odafigyelés és az eredményesebb kommunikáció kiépítése volt, mely tartalmasabb és hatékonyabb tanévet eredményezhet minden pedagógus számára.

Nagy várakozás előzte meg ezt a foglalkozást. Iskolánk pedagógusai számára nem volt ismeretlen a szakmai műhely irányítója, Major Zsolt. Az utóbbi két évben több olyan továbbképzésen vehettünk részt, amelyet az elismert szakember irányított. (A teljesség igénye nélkül kiemelném a kiegészítő megelőzésének érdekében tartott foglalkozását, valamint a konfliktuskezelési tréninget.) Ezért is tekintett olyan nagy várakozással a munkaközösség erre az alkalomra.

Szeptember 6-án, csütörtök reggel indult népes csapatunk autóbusszal Aranyosra. Úti célunkat délután értük el. A szállás elfoglalása után indult

is a közös program. Major Zsolt pszichológus már jól ismert módszerével, interaktív játékokkal indult a tevékenység, amely együttműködést, csapatmunkát, egymásra való odafigyelést igényelt a résztvevőktől. Minden gyakorlatot megbeszélés követett, amely során kiértékeljük a játék folyamán tapasztaltakat. A legfontosabb munka itt zajlott: tudatosítottuk a feladat során tapasztalt érzelmeket, megfigyeltük saját reakcióinkat, valamint azt, hogy mi vezetett egy feladat sikeres megoldásához, melyek voltak a hátráltató tényezők. Ami maradandó élmény volt mindannyiunk számára: megbeszéltük, hogy a játék tanulságait hogyan hasznosíthatjuk mindennapi munkánk során.

Esténként kötetlenebb formában zajlottak a megbeszélések. Társasjátékok biztosították a jókedvet és a szórakozást. És gyakoroltuk az egymásra való odafigyelést, a kommunikációt, a türelmet... bár, amikor vesztesre állt a csapat, ez komoly erőfeszítést igényelt.

Pénteken délelőtt hosszú megbeszélés zajlott, amelynek fő témája intézményünk működése volt. Kiértékeljük és újratárgyaltuk a tavalyi esztendő tevékenységeit, melynek során számos vélemény hangzott el az elmúlt tanév sikereiről, nehézségeiről. Számos ötletet figyelembe véve közös megállapodásra jutottunk az elkövetkező tanév főbb célkitűzéseiről, valamint arról, hogyan tudnánk a felmerülő gondokat minél hatékonyabban kezelni. Jutott idő arra is, hogy aktuális

problémákat megbeszéljünk, s közösen lehetséges megoldásokat keressünk rájuk. A megbeszélés eredményeként megállapodás született arról, hogy minden hónapban sor kerül egy olyan alkalomra, amikor tantestületi értekezlet formájában a felmerülő nehézségeket igyekszünk közös erőfeszítéssel megoldani.

Délután egy közös kirándulás koronázta meg a napot. Vállalkozó szellemű csapatunk a Vércsorog vízeséshez látogatott el. A táj lélegzetelállító volt. Kiruccanásunkat egy őszi zápor tette még emlékeztetősebbé. (Bár ezt szívesen kihagytuk volna.)

Szombaton délelőtt zajlott az utolsó foglalkozás, valamint a programot záró megbeszélés, a foglalkozás kiértékelése. Ezen a napon az egymásba vetett hit, a bizalom érzésének fontosságát tapasztaltuk meg. A játék záró akkordjaként minden résztvevő kinyilvánította, mivel kíván hozzájárulni ebben a tanévben az intézmény sikeres működéséhez.

Maradandó élménnyel gazdagodtunk a foglalkozás során. Megerősített mindannyiunkat abban, hogy a munkánk során felmerülő kihívásokat közösségként eredményesebben megoldhatjuk, és habár véleményünk olykor különbözik, közös cél vezérel bennünket.

NYUGATI JELEN családod NAPILAPJA!

Az előfizetési feltételekről érdeklődjön a 0257-280-751-es telefonszámon.

A Szövetség nonprofit jellegű, alapítványi kiadvány, önkéntes adományokból tartja fenn magát. A szerkesztők, szerzők honoráriumban nem részesülnek, a jövőre vonatkozóan sem ígérhetünk, köszöneten kívül, más elismerést.

**KERESSÉK, OLVASSÁK,
TÁMOGASSÁK
A SZÖVÉTNEKET!**

LAPZÁRTA

A következő, decemberi számunk lapzártája november 20.; a megjelenést december 20-ra tervezzük.

Köszönjük

*Barta Lázár Erzsébet,
Budai Tibor, Depner Edit,
Erdélyi Ildikó, Görgicze István,
Gulyás Ferenc, Koreck Aladár,
Mandl Marietta,
Mészár Tűsz Gabriella,
Mészáros Dávid, Nagy Etelka,
Dr. Papp Attila, Sándor Tivadar*

nagylelkű támogatását.

Szövetség

Aradi Kulturális Szemle
XXII. évfolyam, 5. (126.) szám

Kiadja:

az Alma Mater Alapítvány, Arad

Postacím:

310085 Arad,

Str. Calvin nr. 22

Tel: +40/740-955132

+40/257-281140

E-mail: juhaszbela50@gmail.com

ISSN 1454 282 X

Főszerkesztő: Juhász Béla

Szerkesztőbizottság:

Fekete Réka, Kocsik Krisztina, Matekovits Mihály, Pataky Lehel Zolt, Puskel Péter, Rudolf Ágnes, Siska-Szabó Hajnalka, Siska-Szabó Zoltán, Szilvágyi Zsolt, Ujj János

Lapadminisztráció és terjesztés:

Szász Eszter

Korrektúra, technikai szerkesztés:

Rudolf Ágnes

Képszerkesztés:

Rovatcím-grafikák:

Fritz Mihály, Kett Groza János,
Móré-Sághi Annamária

Címlapon:

A Fény felé

(Köteles Nikolett felvétele)

A hátsó borítón:

Őszi falevelek

(Peloc Piri felvétele)

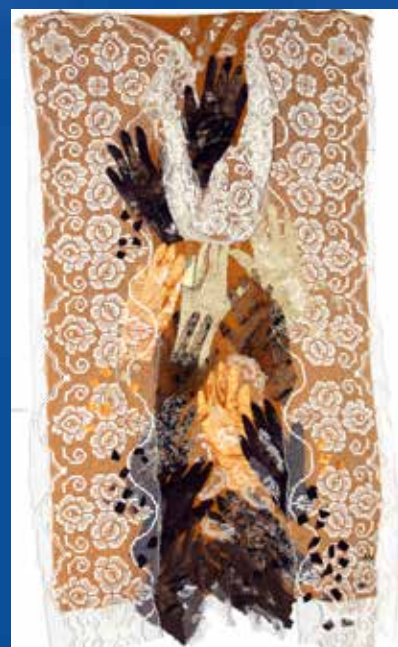
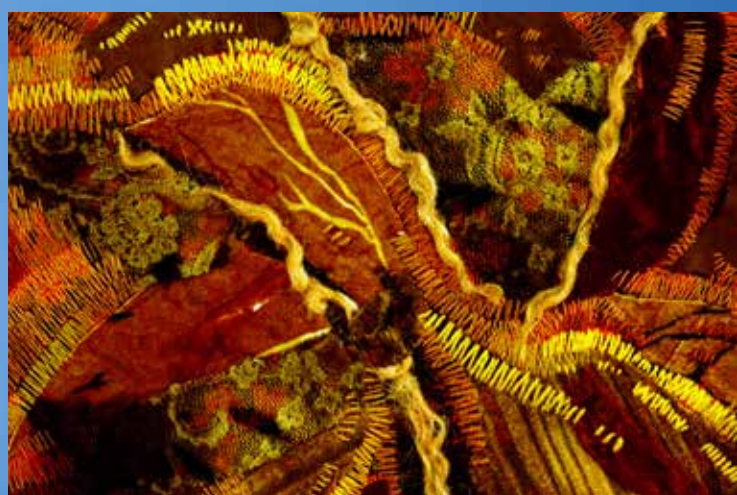
A terjesztésben együttműködnek:

Almási Vince, Bartók Mária, Brittrich Erzsébet, Czeglédi Judit, Erdélyi Ildikó, Gnandt János, Koreck Aladár, Kori Edina, Molnár Andrea, Piroska István, Szilvágyi Sándor, Tóth Hajnalka, Tóthpál Renáta, Vágási Márta, Zilahy András

Olvasóink a Szövétneket megtalálják a Jelen könyvesboltban, az egykori Tulipán melletti Souvenir Arad üzletben, valamint egyházainknál és terjesztőinknél.

Nyomdai munkák: Trinom Kft.

FODOREAN PÁSZTOR GYÖNGYI FALIKÁRPITJAI

Weöres Sándor

BALLADA HÁROM FALEVÉLRŐL

Lehullott három falevél
észrevétlen az őszi ágról.

És jött a szél, a messzi szél,
egy messzi, másik, új világból –

Elröpült három falevél

Az egyik magasba vágyott:
talált a felhők közt új világot,
emelte, emelte a szél.

A másik rohanni vágyott:
magasba hágott és mélybe szállott,
sodorta, sodorta a szél.

Harmadik szédülni vágyott:
szemét lehunyta, semmit se látott,
kavarta, kavarta a szél.

Lobogott három falevél.

Lehullott három falevél
tehetetlenül a világból.

Ott lenn a sár, fekete, mély –
ki emel fel az őszi sárból,

ti szegény három falevél?